ПРАЛЕТАРЫ ЎСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

Літаратура і мастацтва

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР.

№ 5 (1642) | Аўторак, 16 студзеня 1962 года. | Цана 4 кап.

УПОРАВЕНЬ З ВЯЛІКІМІ ЗАДАЧАМІ

У пачатку лютага адбудзецца IV з'езд кампазітарскай арганізацыі рэспублікі. Як лепш падрыхтавацца да яго, якія творы павінны быць уключаны ў праграмы з'ездаўскіх канцэртаў — пра гэта ішла гаворка на адкрытым партыйным сходзе ў Саюзе кампазітараў БССР.

За апошнія два гады беларуская савецкая музыка папоўнілася новымі творамі розных жанраў; операй Ю. Семянякі «Калючая ружа», балетам Я. Глебава «Мара», буйнымі сімфанічнымі палотнамі і некалькімі інструментальнымі п'есамі, рамансамі, песнямі. Адказны сакратар праўлення Саюза І. Нісневіч паведаміў на сходзе, што плануецца паказаць на з'ездзе дзевяць канцэртных праграм, у якія ўвойдуць чатыры новыя сімфоніі, чатыры уверцюры, многа твораў харавой, камерна-інструментальнай і вакальнай музыкі, лепшыя ўзоры песеннага і эстраднага жанра, а таксама музыка для дзяцей. Большасць новых твораў, што прагучаць у дні з'езда, створаны беларускімі аўтарамі да гістарычнага XXII з'езда КПСС і адлюстроўваюць вобразы сучаснікаў.

Сапраўды, нашы кампазітары імкнуцца ісці ў нагу з жыццём, упоравень з тымі вялікімі задачамі, якія паставіла перад усімі работнікамі ідэалагічнага фронту новая Праграма нашай партыі. Аднак яшчэ не ўсе творы вылучаюцца высокім майстэрствам, глыбінёй думак і шчырасцю пачуццяў. Іншы раз ім не хапае прыгажосці меладычнай мовы, шырокай даступнасці слухачам.

Вось чаму праўленне Саюза вырашыла не выносіць ніводнага буйнага музычнага твора на з'езд, перш чым яны не будуць выкананы ў звычайных адкрытых канцэртах напярэдадні з'езда, пакуль грамадскасць і музыканты па-сапраўднаму іх не ацэняць.

Ды і як можа быць інакш! Трэба ж улічваць, што з'езд склікаецца не дзеля адных кампазітараў, музыказнаўцаў і гасцей з братніх рэспублік. У яго работе прымуць удзел і шырокія слаі слухачоў, для якіх і пішацца музыка і якія па сутнасці з'яўляюцца галоўнымі яе цэнзарамі. А таму ў з'ездаўскія канцэртныя праграмы трэба ўключаць не ўсё, што трапіла пад рукі, не ўсе музычныя навінкі без разбору, а толькі самыя лепшыя, высокамастацкія і добра падрыхтаваныя да выканання творы, па якіх можна меркаваць, што зрабіла беларуская музыка крок наперад у параўнанні з мінулым.

Мы падзяляем слушную заўвагу Ю. Семянякі, выказаную ім на партсходзе, адносна таго, што неабходна не проста правесці чарговы з'езд, а пасля стараннага адбору наладзіць у дні з'езда сапраўдныя канцэрты, якія прынеслі б масаваму слухачу вялікае эстэтычнае задавальненне.

На жаль, некаторых нашых кампазітараў не вельмі хвалюе, з якімі дасягненнямі прыйдзе беларуская музыка да з'езда, і які рэзананс яна атрымае сярод шырокіх працоўных мас. Асобныя з іх больш заклапочаны асабістымі творчымі справамі. Гэтыя аўтары не паспелі своечасова закончыць у вызначаны тэрмін сімфанічныя творы, і цяпер, калі да з'езда засталося два з лішнім тыдні, спадзяюцца, што партытуры перапішуць за некалькі дзён, а аркестр падрыхтуе іх выкананне.

Часта кампазітары скардзяцца на кіраўніцтва Дзяржаўнага сімфанічнага аркестра БССР за няўважлівае стаўленне да іх новых твораў, на развучванне якіх выдзяляецца вельмі мала рэпетыцыйнага часу. І раптам сам кампазітар, які ў першую чаргу зацікаўлены ў дабраякаснай і сур'ёзнай апрацоўцы аркестрам усіх частак сімфанічнага твора, уручае яго ў рукі дырыжора з вялікім спазненнем. Такім чынам, самі аўтары даюць філармоніі зачэпку, каб у выпадку невысокага выканання твора спасылацца на недахоп часу для яго развучвання.

Многія выступаючыя на партыйным сходзе прапанавалі вылучыць адказных асоб ад праўлення Саюза, якія б сачылі за якасцю падрыхтоўкі канцэртных праграм, асабліва ў Дзяржаўным сімфанічным аркестры БССР. Гэта бадай што слушная прапанова, і яе варта падтрымаць. Тыя прадстаўнікі кампазітарскай арганізацыі, якія будуць адказваць за падрыхтоўку канцэртных праграм, павінны дабіцца ад філармоніі, каб быў складзены графік рэпетыцый новай беларускай музыкі і каб ён дакладна выконваўся. Тое ж самае адносіцца і да іншых творчых арганізацый, і да салістаў.

Справа гонару кожнага мастацкага калектыву, кожнага індывідуальнага выканаўцы — прыкласці ўсе намаганні да таго, каб прыйсці да кампазітарскага з'езда ва ўсеўзбраенні і дастойна прадставіць на ім творчасць нашых аўтараў, дасягненні беларускай музычнай культуры.

ПІСЬМЕННІКІ ПРЫЙШЛІ НА КАМБІНАТ

Сардэчная дружба звязвае рабочых Мінскага камвольнага камбіната з беларускімі пісьменнікамі. Днямі ў госці да рабочых камбіната прыйшла вялікая група беларускіх пісьменнікаў. Многія з іх тут ужо не ўпершыню. Пісьменнікі пазнаёміліся з рабочымі камбіната, з працэсам вытворчасці. У час перапынкаў у розных цэхах празаікі і паэты выступілі з чытаннем твораў і расказалі аб сваёй рабоце і планах. Тут жа быў арганізаваны продаж кніг гасцей.

— А я хацела б мець на ўспамін Вашу кнігу, — гаворыць маладая работніца І. Грамовічу,—ды, на жаль, вашых кніг ужо няма.

Пісьменнік вымае з кішэні асабісты экземпляр і падпісвае яго. Дзяўчына шчыра дзякуе.

А вось да паэта М. Скрыпкі падыходзяць дзве работніцы. Гэта яго былыя вучаніцы К. Грамадская і Н. Верасноўская. Яны не так даўно вучыліся ў школе, дзе працаваў паэт настаўнікам.

Спадабаўся прысутным верш «Маці», які прачытаў С. Грахоўскі.

Праз некалькі гадзін пісьменнікі сустрэліся ў клубе камвольнага камбіната з рабочымі. І. Грамовіч прадставіў пісьменнікаў прысутным. А. Кучар коратка расказаў аб тым, як ствараліся сцэнарыі «Чырвонае лісце» і «Гадзіннік спыніўся апоўначы». А. Русецкі прачытаў новы верш. Цёпла сустрэла аўдыторыя выступленні Н. Гілевіча, Е. Лось, С. Шушкевіча, М. Скрыпкі і Ул. Корбана.

— Часцей заглядайце да нас, — прасілі на развітанне рабочыя, — пішыце добрыя творы аб нашых цудоўных людзях.

БРАТНІЯ СУВЯЗІ

Перагортваючы перыядычныя выданні Літоўскай ССР за апошні час мы, як заўсёды, знаходзім не мала цікавых матэрыялаў аб культурных сувязях нашай рэспублікі і братняй Беларусі.

Нядаўна ў газеце «Савецкая Літва» быў надрукаваны артыкул Г. Мікашунаса «Учора на блакітным экране». Яна прысвечана п'есе І. Шамякіна «Выгнанне блудніцы», якую паказаў Дзяржаўны рускі драматычны тэатр Беларускай ССР па вільнюскаму тэлебачанню.

Спектакль, які паказаны па тэлебачанню, з'явіўся новай сустрэчай літоўскага гледача з палюбіўшымся яму тэатрам Беларусі.

У газеце «Чырвоны штандар», якая выходзіць у Вільнюсе на польскай мове, надрукаван верш Анатоля Астрэйкі «Гімн сонцу» ў перакладзе Б. Альшэўскага.

У газеце «Ціеса» надрукаваны верш Антона Бялевіча «Камуніст». Яго пераклаў на літоўскую мову паэт Я. Матузявічус. Аб сустрэчы літоўскіх і беларускіх пісьменнікаў з калгаснікамі ў мястэчку Лебунава Кедайнскага раёна Літоўскай ССР расказвае А. Жамайціс у раённай газеце «Тарцбініс келяс». Канцэртам Ансамбля песні і танца Мінскай вобласці ў літоўскім горадзе Швенчоніс прысвечаны артыкул Бр. Пабержыса ў газеце Швенчонскага раёна «Жвайгждзе».

С. ЛІРАВА.

Вільнюс.

Мінск. Трэцяя чарга забудовы Ленінскага праспекта (раён аэрапорта).

Фота У. Марцыёнкі.

ЗАЎТРА АДКРЫВАЕЦЦА XXII З'ЕЗД КАМСАМОЛА БЕЛАРУСІ

НЕСПАКОЙ НАМ ДА ДУШЫ

Іх выбіралі сябры-камсамольцы на сваіх канферэнцыях. Чым вызначыліся гэтыя, часам непрыкметныя юнакі і дзяўчаты, што збяруцца 17 студзеня ў сталіцы рэспублікі на свой камсамольскі з'езд?

Вось пазнаёмцеся, калі ласка, з некаторымі з іх.

ПІСЬМО на завод прыйшло з Гомельскай вобласці. Надзя Палішак пісала: «Я хачу працаваць на заводзе, хачу прыносіць больш карысці нашаму грамадству сваёй працай. Дапамажыце мне, таварышы, уладкавацца на ваш завод. Працы я не баюся ніякай. Зайздрошчу тым людзям, якія ствараюць цудоўныя машыны і станкі. Я сама хачу іх ствараць».

Пісьмо, калі гаварыць шчыра, не зусім звычайнае. Не ўсе аднолькава сустрэлі яго і на Мінскім мотавелазаводзе. Знайшліся і такія скептыкі, што сказалі: «Ну, вядома, у горад дзяўчына захацела». Далі прачытаць пісьмо і Марыі Яфрэменка, брыгадзіру брыгады камуністычнай працы.

Марыя ў адрозненне ад скептыкаў убачыла за скупымі радкамі вялікую чалавечую мару, цудоўнае імкненне маладой дзяўчыны прынесці як мага больш карысці сваёй Радзіме. Моўчкі забрала Марыя пісьмо з сабой. У той жа дзень брыгада ўважліва яго абмеркавала і пастанавіла: прыняць Надзю Палішак у брыгаду, дапамагчы ёй авалодаць спецыяльнасцю. А раз пастанавіла брыгада Марыі Яфрэменка, так і будзе. Не было яшчэ ніводнага выпадку, каб яна не выканала свайго рашэння.

Так было, калі дзяўчаты рашылі ўсынавіць і паставіць на правільны шлях непаўналетняга Алега Макарэвіча і дабіліся свайго. Так было, калі да брыгады звярнуўся з просьбай інвалід Айчыннай вайны Усевалад Яўгеньевіч Мігай. Дзяўчаты самі зрабілі яму каляску, залічылі Усевалада Яўгеньевіча ганаровым членам сваёй брыгады, з'ездзілі да яго ў госці. Члены брыгады, выбіраючы Марыю на камсамольскі з'езд, гаварылі:

— Ты ж там глядзі, раскажы пра нашу брыгаду. Можа, каму будзе карысны і наш вопыт. Камунізм жа нам будаваць разам...

Марыя — чалавек сціплы. Пра сябе асабіста яна нізавошта не раскажа, хаця і працуе вельмі добра і брыгадай кіруе таксама. А вось пра сваю брыгаду яна расказвае з задавальненнем. Тым больш, што ёй ёсць аб чым расказаць.

ЯНЫ абодва выступалі на камсамольскай канферэнцыі. У абодвух, як гавораць, «накіпела» на сэрцы. І абодва гаварылі пра адно і тое ж — аб камсамольскай ініцыятыве, аб гэтым яркім агеньчыку, які яшчэ дзе-нідзе не гарыць, а тлее. Але гаварылі па-рознаму.

Анатоль Рабкоў, намеснік сакратара камітэта камсамола шклозавода «Нёман», раскрытыкаваўшы сваіх таварышаў па камсамольскай рабоце, прыйшоў да сумнага вываду: «Нейкая безыніцыятыўная моладзь пайшла». На рэпліку з залы: «А што зрабілі канкрэтна вы?» Анатоль развёў рукамі:

— Я? А якая ж мая справа?

Другі, Аляксандр Амялешка, нікога не абвінавачваў «наогул». Яго простыя, шчырыя словы пераконвалі больш, чым неканкрэтныя абагульненні Анатоля. І ўсе, хто сядзеў у зале канферэнцыі, разумелі: Аляксандр Амялешка не проста гаворыць прыгожыя словы, а душой хварэе за камсамольскую работу.

Аляксандр — старшыня калгаса «Чырвоны сцяг» Ашмянскага раёна.

Колькі абавязкаў у старшыні калгаса? Наўрад ці зможа хто канкрэтна адказаць на гэтае пытанне. Паспрабуй, пералічы іх, гэтыя абавязкі! Ну, а камсамольскімі справамі старшыня абавязаны займацца? Задайце гэтае пытанне каму-небудзь са старшынь калгасаў. Бадай, здзівіцца чалавек. Скажа: «Толькі камсамольскіх спраў мне не хапала». А Аляксандр не здзівіцца. Адкажа цвёрда: «Так, абавязаны старшыня займацца і камсамольскімі справамі, тым больш, калі ён сам камсамолец ці камуніст».

Чытачам знаёмы малады паэт Генадзь Бураўкін па вершах. Але мала хто ведае, што Бураўкін — сакратар камсамольскай арганізацыі Беларускага радыё, член бюро Ленінскага райкома камсамола г. Мінска.

У радыёстудыі, дзе дэлегат XXII з'езда камсамола Генадзь Бураўкін чытаў свае вершы, і зроблены гэты здымак.

Аляксандр з гонарам носіць на грудзях камсамольскі значок. Яму ўсяго 23 гады, але і пажылыя людзі ў раёне паважаюць гэтага гарачага юнака.

Вось чаму і тады, на абласной камсамольскай канферэнцыі ў Гродна, не адмахнуўся Аляксандр ад шматлікіх запісак з пытаннямі, не сказаў: «Мяне гэта не датычыць», а горача пачаў разам з дэлегатамі абмяркоўваць хвалюючае пытанне: што зрабіць, каб камсамольскае жыццё бурліла, каб адцягнуць увагу моладзі ад царквы і касцёла. Нічога дзіўнага—Аляксандр ніколі не быў абыякавым чалавекам.

На гэтай жа канферэнцыі яго выбралі дэлегатам на XXII з'езд камсамола Беларусі. Калі было названа яго прозвішча, камсамольцы з Ашмянскага раёна задаволена пераглянуліся: дастойны чалавек будзе прадстаўляць іх камсамольскую арганізацыю на з'ездзе!

ДЭЛЕГАТАМ на камсамольскі з'езд ад Баранавіцкай швейнай фабрыкі выбрана Марыя Кірэй, камсорг цэха. Прашу Марыю расказаць аб сабе. Яна паціскае плячыма:

— Ніякіх заслуг, ніякіх талентаў у мяне няма...

Ёсць у Марыі талент, ды яшчэ які. Яна вельмі любіць тэхніку, захапляецца рознымі машынамі.

Артыстку Тэатра імя Янкі Купалы, дэлегата XXII з'езда камсамола Беларусі Лілію Давідовіч наш фотакарэспандэнт застаў на рэпетыцыі. Рэпетыцыя вельмі адказная—Ліля рыхтуе ролю Машы ў спектаклі «Жывы труп».

Фота Ул. КРУКА.

Вядома, любіць тэхніку—гэта яшчэ не праяўленне таленту. Але Марыя не проста захапляецца тэхнікай, яна імкнецца як мага больш даведацца аб ёй, як мага больш умець. Гэтая цудоўная рыса нарадзілася ў Марыі яшчэ тады, калі яна вучылася ў рамесніцкім вучылішчы ў Брэсце. Ужо тады сяброўкі гаварылі: «Нашай Марыі больш за ўсіх трэба». А яна ў той час заканчвала вучылішча і завочную дзесяцігодку адначасова. І дабілася свайго — атрымала атэстат сталасці і дыплом швеі-матарысткі.

Прайшло некалькі месяцаў, і ў кішэні Марыі з'явіўся новы дакумент — правы шафёра трэцяга класа. А ў аматарскім радыёгуртку яна асвоіла спецыяльнасць радыста. Цяпер Марыя рыхтуецца да паступлення ў электратэхнічны інстытут.

Цудоўны Марыін талент не дае ёй спакою і на рабоце. На фабрыцы вялікім дасягненнем лічыцца, калі работніца авалодвае чатырма-пяццю працэсамі. А Марыя ў сваім цэху авалодала... усімі працэсамі. Любую сваю сяброўку яна можа замяніць у любы момант.

РАСЛА дзяўчынка, як тысячы іншых. Вучылася ў школе, з сяброўкамі «сакрэтнічала» па душах, бегала ў Палац піянераў на розныя рэпетыцыі. Дзяўчынка як дзяўчынка. Але калі даводзілася Эле бываць у тэатры, дарослыя заўважалі, якое незвычайнае хваляванне было напісана на яе твары. «Буду балерынай» — так сказала яна яшчэ тады, калі нехта з дарослых жартам (бо што ж сур'ёзнага можа сказаць такая маленькая дзяўчынка!) задаў ёй звычайнае пытанне—кім будзе?

«Буду!» — цвёрда гаварыла сабе Эла, калі ў яе што-небудзь не ладзілася ў танцавальным гуртку Палаца піянераў, дзе яна была самай актыўнай удзельніцай, і пазней, у Мінскім харэаграфічным вучылішчы.

І вось Эла Талмачова залічана ў балетны калектыў Беларускага дзяржаўнага ордэна Леніна тэатра оперы і балета. Эла добра разумее, што гэта толькі яшчэ адна прыступка да здзяйснення яе мары. А мара кліча наперад. Эла разумее, што для таго, каб дабіцца свайго, трэба настойліва працаваць і вучыцца, вучыцца кожны дзень, кожную мінуту. Так яна і робіць — вучыцца, трэніруецца, зноў вучыцца. Вольнага часу амаль не застаецца. А Эла яшчэ і сакратар камсамольскай арганізацыі опернага тэатра. Сябры запэўняюць, што сакратар яна выдатны. Так яно і ёсць на самай справе. Па ініцыятыве камсамольскай арганізацыі, напрыклад, у оперным тэатры рэгулярна праводзяцца вечары-агляды майстэрства маладых выканаўцаў. Гэта стала ўжо традыцыяй. Многа іншых цікавых планаў і задум у камсамольскага важака.

ІХ ВЫБІРАЛІ сябры. 17 студзеня яны збяруцца ў Мінску, а крыху пазней многія з іх паедуць і ў Маскву, на з'езд ВЛКСМ.

Быць дэлегатам камсамольскага з'езда — вялікае шчасце і гонар. Але гэта таксама і адказнае даручэнне. І яны, гэтыя юнакі і дзяўчаты, выканаюць яго, як заўсёды выконвалі ўсе заданні і даручэнні.

В. РАМАНАВА.

ЗНОЙДЗЕНАЕ І ЗАНЯДБАНАЕ

З запісной кніжкі работніка культуры

Не так даўно з групай работнікаў культуры Ашмянскага раёна мне давялося быць на Смаргоншчыне. Мэтай нашай камандзіроўкі было — падвесці вынікі сацыялістычнага спаборніцтва культасветустаноў двух раёнаў. І вось, як вынік, некаторыя радкі з маёй запісной кніжкі.

Ад Ашмян да Смаргоні ўсяго тры дзесяткі кіламетраў.

Пагодлівым ранкам, па-святочнаму ветліва сустракаў нас гэты старажытны, багаты гісторыяй рэвалюцыйнага руху горад. У пасляз'ездаўскія дні горад неяк памаладзеў, набыў вясёлыя святочныя фарбы. Паабапал дарогі, на фоне новых мураваных будынкаў — заклікі, транспаранты: «Цяперашняе пакаленне савецкіх людзей будзе жыць пры камунізме!», «Усе сілы, усю энергію — табе, сямігодка!» Канкрэтны, мэтанакіраваны змест іх яскрава гаварыў, чым жывуць сёння працоўныя раёна, заклікаў працаваць яшчэ больш старанна.

Некалькі мінут знаёмства з нашымі смаргонскімі калегамі, і мы — зноў у дарозе. Ужо ў машыне загадчык раённага аддзела культуры Якаў Іванавіч Кавалеўскі знаёміць нас з маршрутам, па якім мы паедзем.

Па дарозе на Свір трапілася нам сем дзяржаўных культурна-асветных устаноў раёна.

Пакуль імчыць «газік», знаёмімся бліжэй. Маімі спадарожнікамі аказаліся Галіна Міхайлаўна Ермалаева, работнік раённай бібліятэкі, нядаўна скончыла бібліятэчны факультэт Мінскага педінстытута імя Горкага, Аляксандр Канстанцінавіч Шыдлоўскі — аўтар добра вядомых на Беларусі і за яе межамі песень. Тут на Смаргоншчыне, у вёсцы Мінкі, на беразе ціхай рачулкі Чарвяткі ён нарадзіўся, тут і вырас. Працуе дырэктарам абласнога Дома народнай творчасці, прыехаў у родныя мясціны ў якасці прадстаўніка Гродзенскага абласнога ўпраўлення культуры.

Неўзабаве на маляўнічым сасновым узлеску паказаўся вялікі будынак. Гэта — клуб калгаса «Сцяг перамогі».

Глядзельная зала тут амаль на паўтысячы месц, сцэна, кінабудка. У адным з пакояў бібліятэка, у другім — агразаакабінет. Побач Дошка гонару лепшых людзей калгаснай вытворчасці, а далей мы ўбачылі бюлетэнь, у якім адлюстраваны вынікі сацыялістычнага спаборніцтва двух калгасаў: «Сцяг перамогі» і «Шлях да камунізма» і двух раёнаў — Ашмянскага і Смаргонскага.

Загадчыца бібліятэкі, камсамолка Галіна Пянтова расказвае нам, што цяпер у кожным калгасным двары іх зоны чытаюць кнігу. На ўліку ў бібліятэцы больш трохсот чытачоў. Да кніжнага фонду адкрыты доступ. Усяго ў бібліятэцы каля чатырох тысяч тамоў палітычнай, мастацкай і сельскагаспадарчай літаратуры. Зрабілі выстаўкі кніг на тэмы: «У дапамогу механізатару», «Што чытаць кукурузаводу».

У пакоі агразаакабінета хутка пачнуцца заняткі, на якіх будуць вывучаць перадавы вопыт у сельскай гаспадарцы. Гуртком кіруе аграном калгаса Мікола Ярош.

Сумненняў у нас не было — гэтая сельская культасветустанова цікава вядзе сваю работу.

Вёска Расло сустрэла нас цэлай вуліцай новых дамоў. Адзін у адзін, з шырокімі вокнамі і зашклёнымі верандамі. Насупраць іх, на высокіх слупах, завіхаліся гаманлівыя манцёры, падключаючы яшчэ к аднаму дому новую лінію электраперадачы. «Шчаслівае будзе наваселле!» — падумаў я.

Шырокі вясковы гасцінец вёў нас далей. Хутка на гарызонце паказаліся тэлевізійныя антэны. Гэта — цэнтральная сядзіба калгаса «Запаветы Леніна».

Спыніліся ля клуба. Ён яшчэ ў старым будынку, але ў цэнтры вёскі ўзвышаецца яго новае памяшканне — калгас пабудаваў.

У клубе нашу ўвагу прыцягнула насценная газета «Ленінец». Вельмі ўжо трапна ў вершах мясцовы паэт высмейваў тых, хто любіць жыць за кошт працы другіх. Выявілася, што пачынаючым аўтарам з'яўляецца ўпаўнаважаны раённага аддзела міліцыі Іван Трайковіч. Сапраўды, вострую зброю выбраў сабе ўпаўнаважаны і ўмела карыстаецца ёю.

Калі мы ад'язджалі, кінамеханік мясцовага стацыянара скардзіўся нам:

— Панаставілялі гэтых тэлевізараў (сёння іх аж восем у вёсцы), дома перадачы глядзяць — план па кіно падрываюць!

Вось дзе сапраўды бяда. Трэба цяпер кінамеханіку быць больш увішным, лепш арганізоўваць сеансы, каб глядач ішоў у кіно.

Яшчэ некалькі мінут у дарозе, і мы падыходзім да тыпавога будынка новага клуба калгаса «Светлы шлях». Тут жа размясціліся праўленне калгаса і сельская бібліятэка. Перад уваходам — алея з дыяграмамі паказчыкаў росту калгаснай вытворчасці за сямігодку.

Ураджайнасць збожжавых павялічыцца з 7,2 да 15,6 цэнтнера з гектара, больш чым у два разы. Вытворчасць мяса на сто гектараў сельгасугоддзяў складзе да канца 1965 года 90 цэнтнераў. Надой малака на адну карову павялічыцца амаль на тысячу літраў. Гэта рубяжы сямігодкі.

А вось на калгаснай Дошцы гонару — маякі — правафланговыя сямігодкі, на якіх сёння раўняецца кожны калгаснік. Гэта — лепшая даярка калгаса, Яніна Іванаўна Лішак, якая надаіла больш трох тысяч літраў малака ад каровы. Перадавыя механізатары калгаса — Станіслаў Часновіч, Браніслаў Круцько і іншыя.

Насустрач нам выйшаў старшыня сельгасарцелі Міхал Мінавіч Крутоўцаў. З якім гонарам аб кожным з іх расказваў ён нам! Затым пазнаёміў з планам культурнага будаўніцтва калгаснай вёскі.

— Вось тут пабудуем школу-дзесяцігодку, там — калгасную бальніцу. Гэта ўсё для нашых калгаснікаў, — гаворыць кіраўнік. — Да канца сямігодкі цэлы сацыялістычны гарадок вырасце. Хутка распачнём будоўлю, а то глядзі, што суседзі-жданаўцы пераганяць, хоць эканамічна ў іх і слабейшая гаспадарка. Ужо такую школу адбудавалі — любата!..

Заходзім у клуб. Тэлевізар, акардэон...

Праўленне калгаса, відаць, добра паклапацілася аб адпачынку калгаснікаў, каб ім было прыемна і весела. А такі кіраўнік, як Міхал Мінавіч, не шкадуе сродкаў на ўздым культуры калгаснага сяла.

Праводзячы нас, старшыня з гонарам паказаў цэлы пасёлак новых, толькі што пабудаваных дамоў. Ды такіх, што вачэй не адарвеш! Сапраўды, як гарадскія: тыпавыя, звонку і ўсярэдзіне атынкаваныя, з зорачкамі на даху.

Шчаслівае наваселле неўзабаве справяць у іх гаспадары, назаўсёды пакінуўшы свае адзінокія хутары! Сапраўды новым і светлым жыццём зажывуць яны. Сімвалічная і назва калгаса—«Светлы шлях»! Старая назва вёскі—Сыраватка тут ужо ніяк не падыходзіць!

Як для параўнання, Галіна Міхайлаўна ўспамінае купалаўскія радкі аб старой беларускай вёсцы:

Курныя акенцы —
Каб святла хоць трошкі:
Гэта нашы хаты,
Хаты нашай вёскі.

Не!.. Даўно адышлі ў нябыт тыя дні. Непазнавальна змянілася аблічча нашых вёсак за гады Савецкай улады.

Вось клуб сельгасарцелі «Радзіма». Нават можна памыліцца, назваўшы яго так звычайна — гэта ж сапраўды Палац культуры.

У той і наступны дзень мы наведалі яшчэ некалькі калгасаў і амаль усюды радаваліся таму вялікаму культурна-бытавому будаўніцтву, якое вядуць цяпер калгасы Смаргоншчыны.

Шмат чаго добрага за тыя дні мы ўбачылі і пачулі — усяго не раскажаш!.. Нас радавала не толькі добрае размяшчэнне многіх асяродкаў культуры ў спецыяльна пабудаваных калгасамі памяшканнях, але і работа іх. Характэрнай рысай з'яўляецца сувязь культурна-асветнай работы з канкрэтнымі справамі калгаса.

Вельмі добрай задумай з'явілася ў раёне арганізацыя пры кожнай культурна-асветнай установе агразаакабінетаў — цэнтраў распаўсюджвання перадавых метадаў працы ў сельскагаспадарчай вытворчасці, куткоў атэістаў, нават санітарных куткоў!

У цэнтры ўвагі работы кожнай культасветустановы цяпер — прапаганда матэрыялаў XXII з'езда КПСС. Раённы аддзел культуры набыў і паслаў у кожную ўстанову камплект наглядных дапаможнікаў па прапагандзе новай Праграмы і Статута КПСС. Залескі Дом культуры выступіў ініцыятарам правядзення тэматычных вечароў на канкрэтных матэрыялах свайго калгаса і раёна. Цяпер няма такой культасветустановы, дзе б не праводзіліся такія вечары.

А ў лепшых з іх яны выліліся ў цэлы цыкл такіх вечароў. І ўсё гэта па адзінаму плану, распрацаванаму ў аддзеле культуры сумесна з аддзелам прапаганды і агітацыі райкома партыі.

Асобнае слова хацелася б сказаць пра энтузіястаў культурна-асветнай работы, такіх, як загадчык Залескага Дома культуры, камуніст Уладзімір Сурмач, бібліятэкарка з вёскі Малінаўка, камсамолка Эмілія Казлова і многіх іншых. Вопыт іх работы заслугоўвае распаўсюджвання, а самі яны — пахвалы.

Але некалькі слоў і пра тое, што нас здзівіла і з чым нельга прымірыцца.

Смаргоншчыну часам у народзе называюць радзімай народных паланезаў. Тут у вёсцы Залессе калісьці жыў і працаваў вялікі кампазітар Міхал Агінскі. Іменна тут ён ствараў выдатныя паланезы, якія ведае цяпер увесь свет.

Далёка за межамі раёна ў пасляваенныя гады гучала слава смаргонскіх цымбал. Цымбальны аркестр узначальваў Аляксандр Анісімавіч Дзяруга — мясцовы жыхар, самавучка. Заслугі яго ў гэтай галіне высока ацаніў урад, прысвоіўшы яму ганаровае званне заслужанага дзеяча культуры рэспублікі. Добра вядомы быў у Смаргоні і танцавальны калектыў, які не раз выступаў у сталіцы.

Аб усім гэтым мы ўспаміналі з Аляксандрам Канстанцінавічам Шыдлоўскім, калі дабіраліся да Смаргоні, спадзяючыся ўсё гэта ўбачыць.

Але, дзе там!..

У раённым Доме культуры нас сустрэлі кінарэкламы на ўсю сцяну. План культурна-масавых мерапрыемстваў нам убачыць не давялося, але выявілася, што ўсе трыццаць дзён у месяц тут «круцяць» кіно. Дом культуры ператварыўся ў кінатэатр. Праўда, калі-нікалі яшчэ ўдаецца правесці вечар танцаў, бо яны даюць добры даход. Але як жа выкарыстоўваюцца гэтыя сродкі? У штаце Дома культуры апроч дырэктара і мастацкага кіраўніка іншых работнікаў няма. На пасадзе мастацкага кіраўніка да гэтага часу трымалі А. Дзяругу.

— Не па гадах мне, на сёмым дзесятку год, гэтая пасада, — гаварыў Аляксандр Анісімавіч.

Засмучае і рэпертуар сельскіх калектываў самадзейнасці. У ім больш за ўсё сустракаюцца такія песні, як «Ландышы», «Паязды», «Неба цёмна-сіняе»... Дзе ж падзеліся беларускія народныя песні, якія так любяць у народзе?! Відаць, няма каму на Смаргоншчыне заняцца гэтым пытаннем.

Ні на радзіме выдатнага кампазітара Агінскага, ні ў раённым цэнтры нам не давялося ўбачыць яго партрэт, пачуць слова аб памяці выдатнага музыканта. Ёсць на тэрыторыі раёна хутар Кушляны, дзе доўгі час жыў і працаваў выдатны паэт-дэмакрат Францішак Багушэвіч. Але забыліся ў Смаргоні аб сваіх вядомых земляках. Ні ў Доме культуры, ні ў раённай бібліятэцы не сустрэнеш кутка або стэнда, прысвечанага ім.

На нашу думку, неабходна адрадзіць і былую славу смаргонскіх танцораў і цымбал! Нельга ж абмяжоўваць усю культуры адным выкананнем фінансавага плана па кіно.

Іван ЖУРКО,
мастацкі кіраўнік Ашмянскага раённага Дома культуры.

ЧАЛАВЕК І ПРЫРОДА

Мікалай МАТУКОЎСКІ

Мне хочацца працягнуць размову, пачатую Уладзімірам Варно ў артыкуле «Роздум над законам» (газета «Літаратура і мастацтва» ад 9 студзеня г.г.). Сапраўды, надзвычай важны закон прыняла апошняя сесія Вярхоўнага Савета рэспублікі — закон аб ахове роднай прыроды, закон аб беражлівых, разумных адносінах чалавека да прыроды. І нездарма ўся наша грамадскасць сустрэла гэты закон з гарачым адабрэннем.

Чалавек і Прырода... Гэтыя два паняцці неаддзельны адно ад аднаго. Паспрабуйце вы хоць на момант уявіць сваё жыццё без гаманкіх, цяністых гаёў і дуброў, без срэбнагалосых рэчак і люстраных азёр, без яркіх красак вясной на лузе і пяшчотных птушыных спеваў над імі — без усяго таго, што мы называем адным словам — Прырода! Паспрабуйце ўявіць, і вы адразу ж зразумееце, што без усяго гэтага ваша жыццё на Зямлі немагчыма, як немагчыма яно, напрыклад, на Месяцы. Чалавек не можа доўга існаваць, калі яго акружае мёртвая пустэча.

А вось скажыце шчыра, ці заўсёды добра мы ўсведамляем гэтую на дзіва простую ісціну? Ці заўсёды мы разумна, беражліва адносімся да прыроды — адзінай крыніцы нашага існавання, нашай карміцелькі?.. Калі б гэта было так, то і не варта было б прымаць закон аб ахове прыроды! А пакуль што ён вельмі і вельмі патрэбен.

На вялікі жаль, у нас яшчэ многа людзей, якія з прычыны сваёй нізкай культуры, абмежаванасці светапогляду не проста бяздушна-спажывецкі адносяцца да прыроды. Яны дзейнічаюць па разбойніцкаму прынцыпу: «Валі! На наш век хопіць... А пасля нас хоць патоп!» Іх менш за ўсё хвалюе жыццё нашчадкаў. Абы ім самім было добра!..

Для прыкладу возьмем такі агульнавядомы факт... Параўнаўча нядаўна многія, у тым ліку і мы з вамі, называлі сваю рэспубліку «краінай лясоў і пушчаў». Па інерцыі мы яшчэ калі-нікалі робім гэта і зараз. Некалі такая назва даволі трапна характарызавала аблічча рэспублікі. А сёння яна гучыць трохі іранічна. Справа ў тым, што сапраўдных, старых, некранутых лясоў у рэспубліцы засталося вельмі мала. За гады Вялікай Айчыннай вайны фашысты знішчылі ў нас дзесяткі мільёнаў кубаметраў самага лепшага будаўнічага лесу. Удумайцеся, таварышы, якая гэта страшэнная лічба! І гэта яшчэ далёка не ўсё. Тысячы гектараў лесу мы высеклі самі на пасляваеннае будаўніцтва. Вядома, за апошняе цяжка каго-небудзь папракаць. Людзям трэба было жыць, трэба было будавацца.

Але ж колькі пры гэтым дапускалася злачыннай марнатраўнасці! Асобныя старшыні калгасаў, карыстаючыся бескантрольнасцю, распрадавалі лес направа і налева, ва ўсе рэспублікі. У многіх раёнах лес аказаўся высечаным, як кажуць, пад самы корань. Вось узяць, напрыклад, Расонскі раён... Калісьці Расоншчына на ўсю рэспубліку славілася сваімі пушчамі, якія цягнуліся ў адзін бок да самага Полацка, у другі бок — да Себежа, Апочкі і далей. А што тут цяпер?.. Лес сякі-такі ёсць, аднак, калі, скажам, спатрэбіцца чалавеку бервяно на падруб, дык ён мусіць аб'ехаць усе навакольныя лясы, пакуль знойдзе... Ды і ў іншых раёнах Віцебшчыны, як я ведаю, прыкладна такая ж карціна.

Можа, аб гэтым за даўнасцю часу і не варта было б гаварыць. Але ж бяда ў тым, што вынішчэнне лясоў працягваецца, хоць і не ў такіх маштабах, як у першыя пасляваенныя гады. У нашай рэспубліцы штогод высякаецца ад шасці да дзевяці мільёнаў кубаметраў лесу. Праўда, лес і садзіцца таксама. Але не забудзьце, што тое дрэва, якое можна ссячы за некалькі мінут, расце дзесяткі гадоў. Лес, які мы садзім сёння, будзе лесам гадоў праз пяцьдзесят!.. Калі мы будзем высякаць і садзіць лес так, як цяпер, то хутка ў нас застануцца адны хмызнякі.

Напэўна, многія заўважылі, што ў нашай рэспубліцы абмялелі рэкі, у тым ліку Сож, Дзвіна, Дняпро, і што некалі цудоўныя заліўныя лугі сталі высыхаць. Усё гэта — вынік знішчэння лясоў. Калі мы не прымем самых актыўных мер па ахове «зялёнага друга», рэкі абмялеюць яшчэ больш, знізіцца ўрадлівасць глебы, зменіцца клімат. Вось чаму Праграма Камуністычнай партыі прадугледжвае не толькі ўсебаковае і рацыянальнае выкарыстанне прыродных рэсурсаў, але і іх аднаўленне, памнажэнне і самую строгую ахову.

Кожны год у нас дзесяткі тысяч кубаметраў лесу ідзе на будаўніцтва, у першую чаргу — на жыллёвае будаўніцтва ў сельскай мясцовасці. На першы погляд, здавалася б, супраць гэтага нельга пратэставаць. Людзі багацеюць, будуюцца... Вітаць трэба! Не, таварышы, не вітаць трэба, а рашуча пратэставаць. Чаму мы ніяк не можам пакончыць са старой традыцыяй вясковага жыхара — калі будаваць хату, дык толькі з лесаматэрыялу? Чаму мы не пярэймем вопыт украінцаў і іншых нашых суседзяў, якія будуюць свае вёскі цалкам з саману, цэглы, шлакабетону? Гэта намнога дзешавей, хутчэй і стаіць такі дом значна даўжэй, чым драўляны. Будаваць з дрэва ў той час, калі сучасная хімія робіць з яго і спірт, і шоўк, і дзесяткі іншых цудоўных рэчаў, — недапушчальнае, злачыннае марнатраўства! Мы знайшлі ў сябе сілы, каб пакончыць з многімі старымі традыцыямі. Час, нарэшце, пакончыць і з гэтай.

У законе ёсць словы аб тым, што пад дзяржаўную ахову бяруцца не толькі лясы, але і прысады, насаджэнні, якія растуць у населеных пунктах і каля іх. Гэтыя словы вельмі дарэчы, паколькі ў нас сям-там варварскай рукой знішчаны і прысады, і старадаўнія паркі, і асобныя старадаўнія дрэвы, якія з'яўляліся ўпрыгожаннем зямлі. Я прывяду прыклад з таго ж Расонскага раёна, які мне больш знаёмы, чым іншыя. Калісьці тут у вёсцы Трыполле быў прыгожы стары парк з магутных векавых дрэў. Цяпер жа на месцы яго, як горкі дакор чалавеку, тырчаць пні. Амаль усе дрэвы-веліканы зрэзаны і цяжка ўстанавіць — кім. Але ж факт застаецца фактам. І, на жаль, ён не адзінкавы.

Амаль у кожным раёне рэспублікі можна ўбачыць нешта падобнае. Там спрамлялі дарогу і выкарчавалі старыя, высокія бярозы, якіх ужо не знойдзеш у нашых лясах, там хцівы гаспадар ціхком зваліў векавую ліпу, што кідала цень на яго бурачкі. Крыўдна і балюча, што ўсё гэта застаецца без пакарання або хаця б строгага грамадскага асуджэння. А між тым, гэта ж нявечанне прыроды, за якую ўсе мы нясём адказнасць не толькі перад сённяшнім грамадствам, але і перад будучымі пакаленнямі, перад нашымі ўнукамі і праўнукамі, якім мы павінны пакінуць добрую спадчыну на зямлі.

Гэта што датычыць лесу... А вось другі прыклад. Калісьці Балачанка з'яўлялася добрай рэчкай, дзе можна было з прыемнасцю і пакупацца і рыбу павудзіць. Цяпер жа яна знікла амаль што зусім. Чаму? Кіраўнікам мясцовага саўгаса прыйшло ў галаву спраміць яе рэчышча, хоць старыя жыхары і пратэставалі супраць гэтага, даводзілі, што са спрамлення нічога карыснага не атрымаецца. Так яно і выйшла. Рэчку «спрамілі», і старое рэчышча загінула, а новае адразу ж заплыло пяском і ілам...

Безумоўна, некаторыя рэчкі трэба чысціць і спрамляць, але рабіць гэта трэба ўмела, на навуковай аснове, калі ёсць папярэднія падлікі, што ад такой аперацыі выйграе і чалавек, і прырода. Калі ж выйграе толькі чалавек, то прырода іншы раз жорстка помсціць яму. Вось так, як адпомсціла яна на Балачанцы.

Рэкі спрадвеку былі і будуць упрыгожаннем зямлі. Паглядзіце вы, якую прыгажосць надае Сож Гомелю або Дзвіна Віцебску і Полацку! Не будзе перабольшаннем сказаць, што іх берагі і ўзбярэжжы з'яўляюцца самымі маляўнічымі, самымі цудоўнымі мясцінамі ў гэтых гарадах. Улетку тут заўсёды поўна народу. Гэта і зразумела: дзе чыстая вада, там і чысцейшае паветра, там месца для адпачынку.

А што робіцца са Свіслаччу ў Мінску? Да яе ж падысці боязна, хоць яе ў відных месцах і «апранулі» ў граніт! Ад ракі нясе смуродам, замест вады ў ёй плыве мутная жыжка. Справа ў тым, што многія прадпрыемствы выпускаюць у Свіслач адыходы з шкоднымі прымесямі, у рэчку трапляюць каналізацыйныя сцёкі. Дзе ўжо тут гаварыць аб рыбе? А многія, між іншым, памятаюць той час, калі ў Свіслачы цякла крыштальная, як сляза, вадзіца.

Псуе адыходамі воды Бярэзіны Барысаўскі шпалапрапітачны завод, воды Дзвіны — Віцебская цеплацэнтраль. І ўсё гэта толькі таму, што кіраўнікі названых ды і многіх іншых прадпрыемстваў безадказна ставяцца да прыроды. «Маўляў, на наш век вады хопіць!..» Нельга сказаць, што да іх не прымалі ніякіх мер. Прымалі, але што гэта былі за меры? Іх неаднаразова прымушалі плаціць штрафы. Але ж штрафы браліся не з дырэктаравай зарплаты! Проста дзяржаўныя грошыкі перакладваліся з адной дзяржаўнай кішэні ў другую, а воды рэк паранейшаму забруджваліся. Цяпер жа з прыняццем закона аб ахове прыроды становішча карэнным чынам зменіцца. За забруджванне і засмечванне рэк віноўнікі будуць карацца і карацца вельмі строга.

А колькі шкоды чалавеку і прыродзе прыносяць заводскія коміны, з якіх валіць дым, ляціць сажа! Многія прадпрыемствы, якія ўсё ж клапоцяцца аб здароўі людзей, зрабілі спецыяльныя прыстасаванні, каб затрымліваць копаць і сажу. Аднак зрабілі далёка не ўсе. Вазьміце вы, напрыклад, Камароўскую ЦЭЦ у Мінску... Колькі людзей штодзённа праходзіць каля яе з заплюшчанымі вачыма! А паспрабуй расплюшчы і адразу ж трапіш у вочную клініку па хуткай дапамозе. Сажа хмарай ляціць з коміна, нейкая частка трапляе ў лёгкія і вочы людзей. Людзі лаюцца, скардзяцца, а сажа ляціць. Але, відаць, прыходзіць гэтаму канец. У законе, нядаўна прынятым сесіяй Вярхоўнага Савета БССР, сказана, што адным з важнейшых прыродных аб'ектаў, якія бяруцца пад ахову, з'яўляецца і атмасфернае паветра. І забруджванне яго будзе разглядацца ўжо не проста як нядбайнасць, а як парушэнне дзяржаўнага закону.

І яшчэ пра адно мне хацелася б сказаць. Вельмі мы ўжо ліберальна адносімся да розных браканьераў, якія знішчаюць без усякай літасці лясных і водных жыхароў, высякаюць лясы і паркі. Трэба стварыць такую абстаноўку, каб у іх зямля гарэла пад нагамі! А то мы, бывае, зловім такога з узрыўчаткай каля ракі і пачынаем чытаць яму лекцыю на тэму, «што такое дрэнна». А Васька, як кажуць, слухае ды есць!..

Вядома, мы не супраць прапаганды роднай прыроды. Яе трэба весці і весці ў некалькі разоў лепш, чым гэта робіцца зараз. Але, калі браканьер злоўлен за руку на месцы злачынства, з ім нельга цацкацца, трэба прымаць рашучыя і суровыя меры.

Прыняты цудоўны закон аб ахове прыроды. За яго выкананнем павінны сачыць не толькі партыйныя, савецкія і іншыя арганізацыі. Кожны сумленны чалавек павінен кантраляваць, як выконваецца гэты закон. Калі мы даб'ёмся такога становішча, адносіны да прыроды зменяцца вельмі хутка. Прырода і Чалавек стануць самымі блізкімі і надзейнымі сябрамі. Пакуль яшчэ гэта бывае не заўсёды.

АКРЫЛЕНЫ КАСТРЫЧНІКАМ

Рэвалюцыйна-вызваленчая барацьба працоўных за пераўтварэнне жыцця на новых сацыялістычных пачатках расхавала энергію мільёнаў і накіравала яе ў рэчышча стваральнай дзейнасці. М. Горкі адзначаў, што гісторыя не ведала раней такой актыўнасці мас. «Я паўтараю не аднойчы сказанае,—пісаў ён,—нідзе ў мінулым, нават у эпохі найвялікшых напружанняў энергіі, як, напрыклад, у эпоху Адраджэння, колькасць талентаў не расла з такой хуткасцю і ў такім мностве, як расце яна ў нас за час пасля Кастрычніка».

Словы вялікага пісьменніка — вынік яго агульных назіранняў за жыццём Савецкага Саюза, але мы маем усе падставы сцвярджаць, што наша беларуская рэчаіснасць можа служыць самым красамоўным і неабвержным доказам сказанага, што іменна ў нас пасля рэвалюцыі прыйшло ў літаратуру так многа таленавітай моладзі, у выніку чаго здзейснілася проста-такі нязбыўная мара: за параўнаўча малы гістарычны час беларуская літаратура пераадолела сваю векавую адсталасць і ўзнялася да вяршынь сапраўднага мастацтва, заняла пачэснае месца ў сям'і іншых братніх літаратур.

Сярод той слаўнай плеяды маладых талентаў, якіх нарадзіла рэвалюцыя, адно з віднейшых і ганаровых месц належыць Міхасю Зарэцкаму (Міхаілу Яфімавічу Касянкову).

Моладзь мала ведае гэтага таленавітага празаіка, і ў гэтым не віна пісьменніка, а яго бяда, трагедыя, таму што ён загінуў у росквіце творчых сіл, а на яго імя і творы на доўгія гады было накладзена вета.

Міхась Зарэцкі быў адным з тых шматлікіх маладых мастакоў слова, для каго рэвалюцыя з'явілася самай жаданай і неабходнай падзеяй, бо яна іх вырвала з нядолі і галечы. Рэвалюцыя для тых мастакоў была самым вялікім і ўрачыстым святам, таму што адкрывала неабмежаваныя прасторы да шчасця і лепшай долі.

Бацька пісьменніка нарадзіўся ў беднай сялянскай сям'і і дзяцінства правёў у падпасках і пастухах. Сам сабой навучыўся грамаце, а потым трапіў нейкім чынам паслушнікам у манастыр, дзе самастойна вывучыў тэорыю спеваў і зрабіўся царкоўным рэгентам. Вясковы пастух стаў царкоўным дзякам. Гэта самае большае, на што ён мог разлічваць і спадзявацца. Для свайго старэйшага сына ён не бачыў іншай дарогі і аддаў у Аршанскае духоўнае вучылішча, а потым у духоўную семінарыю.

Пасля рэвалюцыі Зарэцкі кінуў семінарыю і пачаў шукаць самастойна ў жыцці шлях, сваё месца ў рэвалюцыі. Спачатку ён паступіў перапісчыкам у адну паўвайсковую часць, разам з якой выехаў у Арлоўскую губерню, дзе пражыў каля паўгода. Звольнены са службы, вярнуўся дадому і нейкі час працаваў царкоўным вартаўніком, каб толькі хоць якім чынам зарабіць на кавалак хлеба, бо спадзявацца на бацькоў не прыходзілася, яны самі жылі ў страшэннай нястачы.

У лютым 1919 г. Міхась Зарэцкі атрымаў пасаду вясковага настаўніка. З гэтага часу пачаўся ў яго жыцці перыяд свядомай грамадскай работы, перыяд паступовага ўрастання ў глыбіню новай савецкай рэчаіснасці. Малады настаўнік да ўсякай працы стараўся прыкласці рукі, на кожнай пасадзе паказаць сваё ўменне, сваю актыўнасць. Праз год яго накіроўваюць на 2-гі Усерасійскі з'езд саюза работнікаў асветы, дзе выбіраюць кандыдатам у члены ЦК саюза. У гэтым жа годзе мабілізуюць у армію.

«Служба ў Чырвонай Арміі,— пісаў Міхась Зарэцкі ў сваёй аўтабіяграфіі,—адыграла рашаючую ролю ў канчатковым фарміраванні маёй псіхалогіі. Бясконцыя блуканні з месца на месца, мноства назіранняў і ўражанняў, блізкае знаёмства з дзесяткамі і сотнямі мнагастайных людскіх тыпаў—усё гэта абагаціла мяне невычэрпным запасам матэрыялу, які выкарыстаў пазней у цэлым шэрагу сваіх апавяданняў. З другога боку тая надзвычайная яснасць сацыяльна-класавых імкненняў, якая ва ўмовах жыцця Чырвонай Арміі даходзіла да рэальна адчувальнай прастаты і канкрэтнасці, садзейнічала канчатковаму засваенню мной ідэй камуністычнай рэвалюцыі і, урэшце рэшт, зрабіла мяне камуністам».

Дарога ў жыцці была абрана Зарэцкім правільна. Малады чалавек знайшоў яе ў шчырым і адданым служэнні рэвалюцыі, у нястомнай працы на карысць свайго народа. Літаратурная дзейнасць для яго з'явілася той галіной грамадскай дзейнасці, дзе ён мог з большым поспехам і карысцю выявіць свае асабістыя здольнасці чалавека і грамадзяніна.

Першае сваё апавяданне Міхась Зарэцкі напісаў у канцы 1921 г. Газета «Савецкая Беларусь» надрукавала яго. Нешматлікія шэрагі беларускіх мастакоў слова папоўніліся яскравым і самабытным талентам. У 1925 г. выходзяць два зборнікі яго апавяданняў «Пела вясна» і «У віры жыцця», а праз два гады на старонках часопіса «Полымя» друкуецца раман «Сцежкі-дарожкі», які тагачасная крытыка назвала «рэвалюцыйным раманам» і нават processіпастаўляла яго палескім аповесцям Якуба Коласа («У палескай глушы» і «У глыбі Палесся»), хоць для такога процiпастаўлення не было ніякіх падстаў.

Міхась Зарэцкі выступіў як пясняр абуджаных рэвалюцыяй народных мас, як выказнік іх радасных надзей і светлых адчуванняў. Ён быў летапісцам суровых і велічных гістарычных падзей, палымяным прапагандыстам новых сацыялістычных узаемаадносін паміж людзьмі, новай камуністычнай маралі і этыкі.

У сваіх апавяданнях пісьменнік стварыў вобразы новых людзей, змагароў за перамогу справы рэвалюцыі, раскрыў тыя складаныя працэсы, што адбываліся ў жыцці, адлюстраваў непаўторнасць перажываемай эпохі.

Імкненне перадаць у паэтычных вобразах пафас і герoiку рэвалюцыі і будаўніцтва сацыялістычнага грамадства абумовіла своеасаблівасць мастацкага стылю ў літаратуры 20-х гадоў, яго вобразную квяцістасць і прыўзнятасць, метафарычную ускладнёнасць, прыкметную насычанасць новымі словатворамі, выразную граматычную экспрэсіўнасць. Гэты стылявы напрамак у беларускай літаратуры атрымаў мнагазначную назву «маладнякізму». Найбольш відным прадстаўніком яго з'яўляўся Міхась Зарэцкі.

«Маладнякізм» нельга назваць часовай модай. Маладыя пісьменнікі былі акрылены ідэяй стварэння новага мастацтва, якое адрознівалася б ад мастацтва ўсіх папярэдніх эпох. Іх пошукі заслугоўваюць станоўчай ацэнкі, хоць наступныя пакаленні пісьменнікаў многае ў іх дзейнасці крытычна пераасэнсавалі.

Выдатнай перамогай беларускіх мастакоў слова 20-х гадоў з'явілася стварэнне твораў вялікай эпічнай формы—аповесці і рамана. Узнікненне такога складанага сінтэтычнага жанра, як раман, сведчыла, па-першае, аб высокім эстэтычным узроўні мыслення народа, а, па-другое, адкрыла шырокія і неабмежаваныя магчымасці для развіцця нацыянальнай літаратуры.

Эпоха ўзнікнення беларускага рамана паклала адбітак на яго змест і характар, абумовіла своеасаблівасць сюжэта і кампазіцыі, сістэмы вобразна-выяўленчых сродкаў. Беларускі раман з'явіўся паэтычным летапісам велічных падзей пераломнага ў гісторыі часу, эпасам рэвалюцыі і сацыялістычнага будаўніцтва.

М. Зарэцкі належыць да ліку першых беларускіх раманістаў. Яго раман «Сцежкі-дарожкі» з'явіўся тады, калі толькі што выйшлі з друку першыя часткі рамана Ц. Гартнага «Сокі цаліны», трылогіі Я. Коласа «На ростанях» і аповесць Зм. Бядулі «Салавей».

«Сцежкі-дарожкі»—першы буйны твор нашай прозы. У ім паказваецца лёс беларускага народа ў часы падрыхтоўкі і здзяйснення Кастрычніцкай рэвалюцыі. У рамане працягваюцца лепшыя традыцыі нацыянальнай прозы і ў прыватнасці коласаўскія традыцыі. Як і Я. Колас, М. Зарэцкі бачыць у рэвалюцыі акт найвялікшага гістарычнага значэння, абумоўлены ўсім папярэднім жыццём народа. Адсюль у Лясніцкага, Андрэя, Славіна і іншых герояў рамана такая прыўзнятасць і незвычайная радасць.

Пафас рамана — у сцвярджэнні рэвалюцыі, у глыбокай упэўненасці, што яна нясе народу збаўленне ад пакут і галечы. Гэта зрабіла «Сцежкі-дарожкі» адным з самых папулярных твораў беларускай мастацкай прозы 20-х гадоў і выклікае да яго цікавасць у наш час. Вось чаму, калі раман пасля доўгага перапынку быў перавыдадзены, ён вельмі хутка знік з паліц кнігарань.

Талент М. Зарэцкага развіваўся надзвычай бурна і плённа. Бадай нельга назваць такі год, які не быў бы адзначаны з'яўленнем новага зборніка апавяданняў, аповесці, п'есы ці рамана пісьменніка.

Літаратурную дзейнасць М. Зарэцкі спалучаў з актыўнай грамадскай працай. Ён належаў да кіруючай групы літаратурнага аб'яднання «Маладняк», некаторы час быў рэдактарам часопіса «Полымя». К канцу 20-х гадоў ён стаў адным з вядучых беларускіх пісьменнікаў. У гэты ж час ім былі дапушчаны памылкі. Пісьменнік апублікаваў спачатку ў «Савецкай Беларусі», а потым асобным выданнем дарожныя нататкі «Падарожжа на новую зямлю», якія, бясспрэчна, заслугоўвалі крытыкі, таму што не адпавядалі задачам і імкненням свайго часу. Вульгарызатарская крытыка выкарыстала гэта для зацятага цкавання пісьменніка, што, урэшце рэшт, прывяло да трагічнай развязкі. Вось чаму, думаецца нам, зараз неабходна самым рашучым чынам перагледзець і пераацаніць вульгарызатарскія крытэрыі і выказванні, адкінуць усё наноснае і заганнае, даць правільную ацэнку творчасці пісьменніка.

Апошнім творчым узлётам М. Зарэцкага, яго лебядзінай песняй, з'явіўся раман «Вязьмо».

Ломка адвечных устояў і перабудова вёскі на новых сацыялістычных пачатках былі тыпізаваны ва многіх творах савецкіх мастакоў. Пісьменнікі прымалі самы актыўны і дзейсны ўдзел у рашаючых падзеях сучаснасці і адлюстроўвалі іх у сваіх творах. Мастацкая літаратура ўзбагацілася такімі вядомымі творамі, як «Узнятая цаліна» і «Брускі», а ў Беларусі—«Вясна», «Ідзі, ідзі!», «Межы», «Адшчапенец» і, нарэшце, «Вязьмо», раманам, які па праву можа быць названы самым лепшым творам беларускай літаратуры аб калектывізацыі. Лёс людзей на крутым гістарычным перавале М. Зарэцкі паказаў праз лёс герояў свайго рамана, стварыўшы паўнакроўныя і мнагагранныя чалавечыя характары.

Жыццё Міхася Зарэцкага трагічна абарвалася 13 чэрвеня 1941 г. у самым росквіце сіл, хоць літаратурная дзейнасць была спынена значна раней.

Але і тое, што паспеў зрабіць Міхась Зарэцкі, вызначыла яму досыць віднае і ганаровае месца ў гісторыі нашай літаратуры.

Ю. ПШЫРКОЎ.

ВЕЧАР ПАМЯЦІ Міхася Зарэцкага

У памяшканні клуба пісьменнікаў БССР днямі адбыўся вечар, прысвечаны 60-годдзю з дня нараджэння вядомага беларускага празаіка Міхася Зарэцкага.

Вечар адкрыў старшыня праўлення Саюза пісьменнікаў БССР П. Броўка. Даклад аб жыцці і творчасці Міхася Зарэцкага зрабіў А. Адамовіч. З успамінамі выступілі жонка паэта М. Касянкова-Зарэцкая, пісьменнікі Я. Скрыган і А. Якімовіч.

Артыстка Л. Ярмак прачытала верш у прозе Міхася Зарэцкага «Пела вясна».

У САЛДАЦКАЙ ГІМНАСЦЁРЦЫ

Гэта было ў сухі, гарачы чэрвеньскі дзень 1927 года. З-пад Мінска да вёскі Шчытомерычы куляліся па выбоістай дарозе дзве аднаконныя падводы, а за імі ішоў гурт людзей, так асоб дваццаць. Спачатку здалося, што гэта цыганы. Але чаму вазы без буданоў? Ды і скарб не цыганскі. Вялікія фанерныя скрынкі, паабдзіраныя чамаданчыкі, кужэльныя мяшкі і клункі запаўнялі абодва вазкі. Хлопцы і дзяўчаты, пажылыя жанчыны і мужчыны. Разнастайная вопратка — пару чалавек у камізэльках, некалькі дзяўчат у вышываных блузках, некаторыя чамусьці ў зашпіленых плашчах з настаўленымі каўнярамі. І сярод іх стройны малады чырвонаармеец. Можа, гэта ахова, але чаму ён без вінтоўкі? Ды наогул, што гэта за людзі, куды яны спяшаюцца, куды іх вядзе дарога?

Падводы спыніліся ў Шчытомірычах каля першай студні. У засені дрэў невядомыя шукалі месца, каб прысесці. Адны размясціліся на лавачках, іншыя на бярвеннях, а пару чалавек абаперліся плячыма на частакол і спакойна закручвалі цыгаркі, прыглядаючыся да мясцовых людзей. Каля падвод сабралася амаль паўвёскі. Дзеці паспрабавалі ўжо баязліва дакрануцца пальчыкамі да фанерных скрынак.

Неўзабаве незнаёмыя размясціліся пад павеццю адной з найбольш прасторных сядзіб, а па вёсцы былі расклеены афішкі, што каля адрыны Андрэя Шаўлюкевіча выступіць у поўным складзе вандроўная трупа беларускага тэатра пад кіраўніцтвам Уладзіслава Галубка.

Артысты прыехалі... Ды ніхто ж з шчытомірыцкіх жыхароў ніколі не бачыў тэатральных паказаў. Цікавасць была неймаверная. На артыстаў паглядалі, як на людзей з іншага свету. Асабліва многія зацікавіліся чалавекам у чырвонаармейскай вопратцы. Бачылі, як ён выбіваў пыл са сваёй гімнасцёркі, як папраўляў каўнерык. Паставіўшы нагу на падваротні ў шырока расчыненай адрыне, ён доўга глянцаваў шчоткаю зграбныя боты. А нарэшце, прысеўшы на цыпачках каля пня, у цяньку маладой яблыні, старанна галіў твар. На пні стаяла невялічкае люстэрачка з кардоннай падпоркай. Чырвонаармеец часта недаверліва паглядаў у гэта люстэрка, вадзіў пальцам па шчацэ, правяраў сваё цырульніцкае майстэрства. Калі невядомы артыст-чырвонаармеец, зграбна падпяразаны, чыста выгалены, з прыгожым русым чубам прайшоў па вуліцы, дык бывалы стары Лявон Ярмаловіч аўтарытэтна ўсім заявіў:

— Ды не, гэта не просты салдацік. Ён не менш, чым камандзір палка. Па выпраўцы бачу.

Вечарам з-за посцілак, якія ўтваралі заслону і закрывалі частку павеці, ярка свяціліся агні ліхтароў «лятучая мыш» і невялічкіх лямпачак са шкляньмі закапцелымі камінкамі.

Пакуль артысты грыміраваліся і стаўлялі дэкарацыі на сцэне, змайстраванай на скорую руку са старых дошак, аб'явілі, што зараз прачытае свае творы пісьменнік Міхась Зарэцкі.

Пісьменнік... А што ж гэта за чалавек?

Ветлая ўсмешка, спакойны голас. Стаіць пісьменнік у чырвонаармейскай гімнасцёрцы каля століка, на якім міргае ліхтар. І вось пачынаецца расказ пра белапольскага афіцэра, хітрага пана, і простага малапісьменнага чырвонага камандзіра, перад якім пастаўлена няўхільная задача перамагчы ворага.

Сярод слухачоў нямала людзей, якія сем год таму назад былі ў слаўных радах партызан, нямала людзей, якія страцілі ў крывавай барацьбе братоў і сясцёр, бацькоў і матак...

Уся ўвага была прыкавана да кожнага слова, да кожнага руху пісьменніка. Вочы слухачоў палалі то гневам, то болем і смуткам, то затоенай здагадкай. Хто ж каго пераможа?

Пісьменнік акуратна складае сшытак, не сціхаюць воплескі. Да чаго ж стаў дораг чалавек, які расказаў праўду жыцця.

Так я ўпершыню ўбачыў пісьменніка Міхася Зарэцкага. Праз некаторы час з газетнай інфармацыі даведаўся, што вандроўная трупа Галубка знаходзіцца па Палессі, у Жыткавіцкім раёне і што гэтым калектывам за два месяцы з часу выезду з Мінска дадзена каля ста паказаў. З гэтым калектывам вандраваў і пісьменнік Міхась Зарэцкі.

Ішоў час. Спрабуючы сілы ў літаратуры, я стаў пісаць невялічкія замалёўкі, а пасля і вершы. Аднойчы атрымліваю сардэчнае пісьмо ад Міхася Чарота, у якім ён паведаміў, што я прыняты ў члены літаратурнага аб'яднання «Маладняк». У роднай вёсцы, дзе мне давялося чытаць свае вершы, пасля вечара стары Лявон Ярмаловіч пераняў мяне каля веснічак і па-бацькоўску палажыў руку на плячо:

— Ты, брат, старайся пісаць вунь так, як той галубковец, што ў чырвонаармейскай гімнасцёрцы прыязджаў. А гэтыя твае вершы, яны мне, праўду кажучы, і не так ужо да спадобы.

І сёння заўвагі старога Лявона часам прыходзяць на памяць, і я адчуваю, як гарачыя творы часам хутка астываюць не толькі перад слухачом, але і перад самім сабой.

... У 1935 г. грамадскасць адзначала 30-гадовы юбілей творчай дзейнасці Янкі Купалы. У маі месяцы група маіх таварышоў падпісала віншавальнае пісьмо народнаму паэту. У гэты час быў я ў службовай камандзіроўцы, таму далучыць подпіс да гэтага пісьма не мог. У ад'ездзе былі і пісьменнік Міхась Зарэцкі, і паэт Уладзімір Хадыка. Калі мы вярнуліся з дарогі, адзін з работнікаў газеты «Літаратура і мастацтва» прапанаваў нам напісаць ад сябе віншаванне.

— А хіба, калі мы напішам адзін ліст утрох, дык ад гэтага справа пагоршае? — спытаў Міхась Зарэцкі.

Мы напісалі пару кароткіх, шчырых віншавальных радкоў.

Праз год мне давялося быць разам з пісьменнікам у Мар'інай Горцы Пухавіцкага раёна ў Доме творчасці.

Кастрычнік месяц. Асыпаюцца дрэвы. Адцвітаюць астры і вяргіні. Цудоўны ранак з невялічкім прымаразкам. У сем гадзін раніцы зазвінеў будзільнік у пакоі пісьменніка Янкі Скрыгана. Я выйшаў у калідор. З ручніком, перакінутым праз плячо, стаяў Міхась Зарэцкі.

— Добры дзень, Міхась Яфімавіч,—усклікнуў я. І вас пэўна разбудзіў будзільнік.

— Янка даўно ўжо дома, а будзільнік пэўна навёў на ўсю пружыну дзеля жарту. Скрыган пару гадзін таму назад паехаў у Мінск.

Праз некалькі мінут мы выйшлі на вуліцу і пайшлі прагуляцца да Пухавіцкага ільнозавода. Пад нагамі густа шалясцела бярозавае лісце. На заводскім двары рабочыя ламамі спіхвалі ў бок ад брамы старую машыну для перацірання кастрыцы. Нядаўна завод быў пераабсталяваны, і старыя аджытыя машыны валяліся ля ўзгорка.

Мы далучыліся да рабочых, падлажылі бярозавую жэрдку пад чыгунную глыбу машыны і ў тахт гулкаму «раз-два ўзялі» памаглі адпіхнуць зношанае цела зубчатай чыгуннай пачвары.

— Цяпер і снеданне будзе смачнейшым і мой «Дуброўскі» крыху спарней пісацца будзе.

Пісьменнік у гэты час працаваў над драматычным творам па аповесці А. Пушкіна. Адзін з беларускіх тэатраў меркаваў паставіць на сцэне гэты твор у сувязі са стагоддзем з дня смерці вялікага рускага паэта.

Пасля Зарэцкі з усмешкай, поўнай дабраты і шчырасці, сказаў мне:

— Вось і спіхнулі гуртам. А ты ведаеш, што і наша многае, што мы яшчэ так цэнім і за што часамі моцна трымаемся, старэе, і яго прыходзіцца спіхаць, як аджытае. А аднаму гэта рабіць цяжкавата.

Гэты роздум, не пазбаўлены філасофскай глыбіні і прастаты, я тады не зразумеў як след.

І цяпер, калі я ўспамінаю гэтага добрага чалавека, таленавітага пісьменніка, дык уяўляю яго чамусьці простым і шчырым, у чырвонаармейскай гімнасцёрцы, якога бачыў каля невялікага цьмянага ліхтара ў былой глухой вёсцы Шчытомерычы.

Станіслаў ШУШКЕВІЧ.

Турэцкая сярэдняя школа — адна з лепшых у Карэліцкім раёне па ведах і арганізацыі працоўнага выхавання вучняў. Славіцца гэтая школа яшчэ і мастацкай самадзейнасцю настаўнікаў. Удзельнікі драматычнага, харавога і танцавальнага гурткоў часта выступаюць у брыгадах роднага калгаса імя Чарняхоўскага, на раённых нарадах настаўнікаў, выязджаюць у суседнія калгасы.

На здымку: удзельнікі драматычнага гуртка настаўнікаў развучваюць п'есу Я. Купалы «Прымакі».

Фота А. ПЕРАХОДА.

На Ленінскую прэмію

СЭРЦА — НАСЦЕЖ

КНІГА Петруся Броўкі «А дни идут...» выйшла ў свет у Маскве ў мінулым годзе. Пра яе шчыра адгукнуліся Ян Судрабкалн і Міхаіл Святлоў. Аб тым, што яна стала значнай літаратурнай падзеяй, сведчыць вылучэнне яе ў спіс твораў літаратуры і мастацтва, дастойных прэтэндаваць на Ленінскую прэмію.

Адкрываем кнігу з хваляваннем. Створанае беларускім паэтам, добра знаёмае ў арыгінале, гучыць на рускай мове. Пераклаў кнігу з беларускай мовы вядомы і вопытны перакладчык — паэт Якаў Хелемскі.

Чытаем і пераконваемся: валодае паэзія Петруся Броўкі той адметнасцю, якая выяўляецца выразна нават у перакладзе.

Натуральнасць інтанацый, яснасць думкі, высокая прастата, якой адзначаны творы сапраўднай паэзіі, што жывіцца з крыніц народнай мудрасці і творча наследуе традыцыі класікі,—усе гэтыя якасці відавочныя пры першым жа знаёмстве з кнігай.

Вось верш «Сентябрьские ветры» — сціплая, здаецца, замалёўка:

Гоня лавину туч лохматых,
Примчались ветры, осмелев,
И ставят желтые заплаты
На кроны городских дерев.

Бульвары от дождей набрякли,
Окутал башни листопад,
И фонари, как будто капли,
На тонких проводах дрожат.

На стенах водостоки плачут,
На всех проспектах ручейки,
И только галстуков ребячьих
Не угасают огоньки.

Тут жа побач яшчэ адна замалёўка. Верш так і называецца— «Зарисовка». У ёй — гукі беларускага лета, яго фарбы і «партрэт» адной са шматлікіх беларускіх рачулак, якая

Ворчит, ворочается гневно
На жестком ложе из камней.
Впервые миновав плотину,
Она в лугах, потом в бору
До пота натрудила спину,
Аж пар над нею поутру.

Проста сказана, задушэўна і мудра. Малюнкі шматфарбныя, рэльефныя. І гэта не звычайнае адлюстраванне ўбачанага. Усё асветлена адносінамі да адлюстраванага самога паэта — унутраным святлом ягонай душы. І агеньчыкі дзіцячых гальштукаў, і натруджаная спіна ракі — тыя завяршаючыя мазкі, трапна пакладзеныя на месца, якімі вызначаюцца па-майстэрску напісаныя эцюды. Гэта тое «чуть-чуть», з якога, паводле вядомага афарызму, пачынаецца мастацтва...

У кнізе ж — не толькі эцюды-замалёўкі. Тут і карціны — змястоўныя, цікавыя, хвалюючыя вершы (такія, як «Поэзия», «Дубовый лист», «Родные слова», «Труд», «В полесской глуши», «Сердце», «Черный хлеб», «Военный оркестр на Бродвее», «Как мы разговаривали со скворцом», «Деревце на небоскребе» і шмат якія іншыя), і манументальныя палотны—дзве паэмы: «Всегда с Лениным» і «Голос сердца».

Усё ўзятае ў цэлым — задушэўная размова з сучаснікам пра самае надзённае, самае хвалюючае ў сённяшнім жыцці чалавека. Размова, значэнне якой выходзіць далёка за межы нашай рэспублікі і нашай краіны.

Свет, які адлюстроўвае Пятрусь Броўка, свет, як ён яго бачыць,— надзвычай прыгожы, у ім шмат фарбаў і гукаў, ён складаны і супярэчлівы; паэт усёй сілай душы падкрэслівае кантраст прыгожага, перадавога, красы жыцця і таго, што пярэчыць жыццю, — чорнага, непатрэбнага, ад чаго чалавецтва павінна пазбавіцца на гістарычным шляху да ззяючых вышынь самага перадавога грамадства на Зямлі.

Дзявочыя рукі цягнуцца да язміну... Як цымбалы, пяюць родныя словы — Блонь, Струнь, Звонь... Пад сонцам блішчыць першая баразна, быццам першая старонка веснавой кнігі... Шахты закладаюцца скрозь пад Старобінам на старадаўняй, а сёння абноўленай палескай зямлі... Пахне чабор... Раўчук прабівае сабе дарогу, каб ператварыцца ў раку і круціць турбіны, і прыпадаць грудзьмі да скалаў, і гайдаць у буру караблі... Гарачы камочак сэрца б'ецца ў грудзях... Бура жыве ў глыбінях душы...

Чаму бура? Чаму тонкі лірык пераўвасабляецца ў публіцыста, трыбуна? Народжаная ў глыбінях душы паэта-грамадзяніна бура выбухае песняй гневу і пратэсту супраць падпальшчыкаў вайны, супраць душ чэрствых і хцівых... Супраць таго, каб пушыстыя воблакі неслі людзям страшную пагібель... Супраць таго, каб ваенныя трубы гралі ваенныя маршы...

Паэт за тое, каб караблі на Гудзоне адмовіліся служыць няпраўдзе... Каб людзі замест вайны выпрабоўвалі сілы ў палётах на Марс і Венеру.

Будем же к миру
Взывать неустанно:
— Люди, дружите
Живые с живыми!

Гэты заклік з верша «Не забывайте о Хиросиме» нібы лейтматыў усяе кнігі, прасякнутай жаданнем аднаго, каб людзі мірна жылі на Зямлі, каб заўсёды іх сэрцы былі адкрыты для дружбы насцеж.

І калі паэт гаворыць:

И я встаю навстречу песне,
Навстречу солнцу я встаю,—

мы разумеем гэты матыў як усведамленне дзейснай ролі паэзіі ў жыцці чалавечым, усведамленне адказнасці паэта за кожнае сваё слова. Уставаць насустрач сонцу, каб з кожным новым днём, які прыходзіць, ставіць перад сабой усё новыя і новыя, усё больш складаныя задачы.

Гэтыя складаныя задачы паэзія здольна выканаць у наш час, калі так імкліва ідуць дні, толькі пры ўмове, што яна будзе праўдзівай, «словно детская слеза, прозрачной и лучистой».

Не знать ей отдыха нигде
Ни днём, ни ночью темной,
Жить постоянно средь людей,
Работать неуемно.

Паэзія Петруся Броўкі іменна такая і ёсць. Заўсёды актыўны творча, паэт у апошнія гады працуе асабліва напружана і многа.

У кнігу ўвайшлі творы з нядаўніх зборнікаў «Пахне чабор» і «Далёка ад дому», а таксама новыя вершы і паэмы. На кнігу гэтую глядзіш па-новаму не толькі таму, што знаёмыя па публікацыях у беларускім друку творы гучаць на рускай мове, але і таму, што яна нібы падагульняе чарговы этап творчага шляху паэта, таму што яна цэльная і сведчыць пра тыя новыя вышыні, якіх дасягнуў у паэзіі аўтар класічнай у нашай літаратуры паэмы «Праз горы і стэп».

Шырокі кругагляд. Актыўнае сцвярджэнне жыцця. Пільнае вока, якое бачыць свет ва ўсіх яго вымярэннях і супярэчнасцях, ва ўсіх яго праявах, ва ўсіх фарбах і гуках. Такім уяўляецца нам сёння лірычны герой паэта. Што ж датычыць культуры верша, якой валодае паэт, дык каб скласці пра яе ўяўленне, дастаткова прыгадаць з кнігі «А дни идут...» хоць бы такія вершы апошніх год, як «Аист», «Деревце на небоскребе», «Зеленый клен шумел над нами...», «Да, жил я в юности сурово...» і многія іншыя.

Вобразы яго твораў ёмістыя, лаканічныя. Калі так можна сказаць, тэкст Броўкі заўсёды ўзбагачаны змястоўным падтэкстам.

Вось хоць бы, скажам, такі верш, як «Дубовый лист». Ён прадыктаваны магутным адчуваннем еднасці чалавека з Радзімай. Лісток на галінцы дуба — нібы чалавек у адным з краёў Айчыны.

Когда зимою
Вьюга стонет
И злобно щерится мороз,
Он прикрывает, как ладонью,
Ту ветку,
На которой рос.

Хораша гэта, проста і вельмі ж цёпла сказана «как ладонью»... І справа не ў самой ёмкай дэталі. Справа ў тым, што так цёпла, светла, непасрэдна глядзіць паэт на ўсё, што яму люба ў жыцці.

Колькі любасці гэтай і шчырасці, колькі цеплыні і звонкага святла, напрыклад, у вершы «Ты — моя пчелка...»

Ты, моя пчелка,
Не бойся беды и невзгоды.

Если внезапно
Волну повстречаешь лихую —

Лягу листком
И тебя в океане спасу я.

В жаркой степи
Без воды потеряешь ты силы —
Стану росинкой,
Чтоб жажду твою утолила...

А вось верш «Около мороженщика». У Нью-Джэрсі побач з Нью-Йоркам машына марожаншчыка прываблівае, нібы магніт, усіх Майклаў, Джэкаў і Джэсі... «Ведь наши ребята такие же, как они». І з якой шчырасцю, з якім клопатам за ўсіх дзяцей — будучыню нашае Зямлі — гаворыць паэт пра тое, што з дзіцяці «что хочешь можно лепить», і ён, паэт, хоча, каб з маленства іх прывучалі імкнуцца да зор, да станкоў, да паэм.

Пускай, окруженные лаской,
Не знающие беды,
Ребята разводят краски,
Выращивают сады.

Давайте, друзья, поможем им
Выстроить мир такой,
Где всех угощают мороженым
И никого — войной.

Сэрца чытача не можа не адгукнуцца на тую шчырую мелодыю, што прасякае творчасць паэта. Мелодыя гэтая ў кнізе «А дни идут...» акрэслілася надзвычай выразна. Высокі грамадзянскі пафас і ў лірыцы гэтай кнігі, і ў паэмах пра Ільіча, і пра маці.

У паэме «Всегда с Лениным»— сённяшні наш дзень з яго роздумамі і трывогамі, з яго здзяйсненнямі і марамі. Услед за Маякоўскім аўтар паэмы можа паўтарыць—«Я себя под Лениным чищу...»

Шагая нелегкой дорогой,
Свой груз не снимая с плеча,
Стараемся быть хоть немного
Похожими на Ильича.

Нельга не адзначыць, што, нягледзячы на дасведчанасць і майстэрства перакладчыка, творы Броўкі ў перакладзе трацяць у параўнанні з арыгіналам. Многія адценні пачуцця, перададзеныя ў арыгінале, пры перакладзе згубіліся.

І ўсё ж вельмі радасна, што чарговая сустрэча Петруся Броўкі з рускім чытачом такая ўдалая, такая шчырая. Радасна, што паўпрэд беларускай савецкай паэзіі ў гэтай сустрэчы выступае ва ўсеўзбраенні свайго майстэрства і маладога, нестарэючага таленту.

Ул. БОЙКА.

Пятрусь Броўка. «А дни идут...» Вершы і паэмы. Аўтарызаваны пераклад з беларускай мовы Якава Хелемскага «Советский писатель». Масква, 1961.

З ДАПАМОГАЙ АРТЫСТАЎ

Творчая дружба звязвае калектыў Магілёўскага абласнога драматычнага тэатра з хлеборобамі калгаса «Расія» Магілёўскага раёна. Артысты выязджаюць у калгас, цікавяцца жыццём і працай хлебаробаў, дапамагаюць ім у наладжванні культурнага адпачынку. А калгаснікі калектыўна наведваюць спектаклі тэатра, знаёмяцца з творчым жыццём яго калектыву. У дні канікул дзеці калгаснікаў пабывалі на спектаклі «Вялікі чараўнік» па п'есе В. Губарава.

Калектыў тэатра ўзяў шэфства над калгасным драматычным гуртком, якім кіруе настаўнік Сідаравіцкай сярэдняй школы В. Жукаў. Драмгурток ажыццявіў пастаноўку п'есы М. Алтухова і М. Гарулёва «Выбух». Калгасных аматараў сцэны кансультавалі рэжысёр тэатра А. Раеўскі, артысты Ю. Гальперына, А. Яфрэменка. Дэкарацыі, парыкі, касцюмы, грым, асвятляльную апаратуру для пастаноўкі спектакляў даў тэатр. Усё гэта было падаравана калгаснаму драмгуртку на пастаяннае карыстанне. Спектакль быў добра падрыхтаваны і карыстаўся вялікім поспехам. Зараз драмгурткоўцы пры дапамозе артыстаў тэатра рыхтуюць новы спектакль.

Галоўны мастак тэатра А. Белазёраў прыгожа аформіў калгасны клуб.

ШЧЫРЫЯ СЯБРЫ КНІГІ

У ЛЮДЗЯХ — НАША СІЛА

З кожным днём паляпшаецца жыццё савецкіх людзей. Акрыленыя рашэннямі XXII з'езда партыі, працаўнікі вёскі смела штурмуюць рубяжы сямігодкі. І хто б ты ні быў—трактарыст ці настаўнік, даярка ці брыгадзір — у кожнага з нас ёсць верны сябра і спадарожнік жыцця — кніга.

Што трэба зрабіць, каб больш разнастайнай стала ў нас прапаганда кнігі, як прыцягнуць больш чытачоў?

Гэтыя пытанні творча вырашаюць работнікі бібліятэк Смалявіцкага раёна.

У раёне 127 бібліятэк розных ведамстваў і арганізацый. На іх паліцах налічваецца каля 300 тысяч экземпляраў кніг. Бібліятэкі абслужылі 35 тысяч чытачоў, арганізавалі і правялі шмат розных і цікавых культурна-масавых мерапрыемстваў.

Міністэрства культуры БССР, падвёўшы вынікі агляду бібліятэк рэспублікі, уручыла Чырвоны сцяг Смалявіцкаму раёну за добрую арганізацыю абслугоўвання насельніцтва кнігай, а раённая бібліятэка імя М. Багдановіча і Жодзінская сельская бібліятэка прызнаны лепшымі.

У чым жа сакрэт поспехаў бібліятэкараў Смалявіцкага раёна? Традыцыяй стала ў работнікаў бібліятэк праводзіць справаздачы перад насельніцтвам. Да такіх сходаў звычайна рыхтуюцца не толькі загадчыкі бібліятэк, але і члены бібліятэчных саветаў, актывісты-чытачы.

Надзейным памочнікам прапагандыстаў кнігі з'яўляюцца саветы бібліятэк. Гэта — найбольш аўтарытэтныя людзі сельсавета, кнігалюбы, передавікі вытворчасці. Так, актыў чытачоў пры бібліятэцы імя М. Багдановіча налічвае 100 чалавек, а бібліятэчны савет складаецца з 13 чалавек.

Узначальвае савет настаўніца Марыя Сямёнаўна Савельева. Пры савеце створана пяць секцый: масавай работы, камплектавання фонду, прыцягнення новых чытачоў і работы перасовак, метадычнай і бібліяграфічнай работы і секцыя па гаспадарчых пытаннях.

Члены савета падтрымліваюць цесную сувязь з калгасамі і саўгасамі раёна. Аграном Ірына Сямёнаўна Качкалда правяла ў саўгасе імя Леніна канферэнцыі чытачоў на тэмы: «Перадавыя метады вырошчвання цукровых буракоў», «Як атрымаць высокі ўраджай грэчкі ў БССР». Тав. Качкалда памагае камплектаваць кніжны фонд бібліятэкі новай сельскагаспадарчай літаратурай, арганізоўвае тэматычныя паліцы ў дапамогу работнікам сельскай гаспадаркі. Яна часта выступае па мясцовым радыё, праводзіць гутаркі ў бібліятэцы, брыгадах, на фермах.

Прапагандаваць грамадска-палітычную літаратуру памагаюць работнікі райкома партыі. У кінатэатры «Радзіма» на торфапрадпрыемстве імя Арджанікідзе былі праведзены вечары на тэмы: «Рабочае гордае юнацтва, працай сваёю Радзіму ўслаўляй» і «Смалявіцкі раён у трэцім годзе сямігодкі». Удзел прынялі перадавікі вытворчасці і сельскай гаспадаркі. Актывісты штомесячна выпускаюць у бібліятэцы бюлетэнь «Голас чытача».

Загадчыца раённай бібліятэкі — Марыя Фёдараўна Александрова— здольны арганізатар. Разам з актывам яна правяла падворны абход у раённым цэнтры. У выніку — у бібліятэку прыйшлі новыя чытачы. Багаты вопыт прапаганды кнігі мае загадчыца Пятровіцкай сельскай бібліятэкі Марыя Аляксееўна Кардымон.

80 чалавек налічвае актыў бібліятэкі. Да гэтага трэба яшчэ дадаць 30 кніганош і дзевяць перасоўнікаў. Актыўным распаўсюджвальнікам кнігі з'яўляецца рабочы саўгаса «Пятровічы» тав. Кошаль. Па тэме «Самы чалавечны чалавек» ён правёў шэсць калектыўных чытак кніг і гутарак аб Леніне ў чацвёртай брыгадзе саўгаса. Умела прапагандуе прыродазнаўча-навуковую і медыцынскую літаратуру актывістка тав. Жданко. Яна выступіла з аглядамі літаратуры: «Як выхаваць дзіця здаровым», «У чым шкода рэлігійных забабонаў».

Так бібліятэкі раёна арганізоўваюць сваю работу ў цеснай дружбе з актывам і грамадскасцю. Толькі дзякуючы іх актыўнай дапамозе работнікі бібліятэк раёна першымі ў вобласці давялі кнігу да кожнай сям'і рабочага, калгасніка і служачага.

Цяпер раённая і сем сельскіх бібліятэк спаборнічаюць за атрыманне ганаровага звання «Бібліятэка выдатнай работы».

Поспехаў вам, нястомныя прапагандысты кнігі, у вашай высакароднай справе.

М. ПЛЕСКАЦЭВІЧ.

Вечарам 12 студзеня ў Беларускім дзяржаўным тэатры оперы і балета для ўдзельнікаў нарады работнікаў сельскай гаспадаркі Беларускай ССР быў дадзены вялікі канцэрт. У ім прынялі ўдзел Акадэмічная харавая капэла БССР, ансамбль песні і танца БССР, народны аркестр БССР, ансамбль песні і танца БВА, ансамбль танца БССР, студэнты Беларускага інстытута фізкультуры, салісты Тэатра оперы і балета, Белдзяржфілармоніі, народныя артысткі БССР Т. Ніжнікава, Л. Ражанава, заслужаныя артысты БССР В. Глушакоў, І. Савельева, В. Давыдаў, М. Шышкін, Н. Давыдзенка, В. Міронаў і іншыя.

На канцэрце прысутнічаў Першы сакратар ЦК КПСС, Старшыня Савета Міністраў СССР таварыш М. С. Хрушчоў.

У зале былі таварышы К. Т. Мазураў, Ц. Я. Кісялёў, В. І. Казлоў, Ф. А. Сурганаў, В. Ф. Шаура, Д. Ф. Філімонаў, І. Ф. Клімаў, А. І. Золаў, У. Г. Каменскі, С. О. Прытыцкі, І. М. Макараў, В. А. Пянькоўскі, Л. Г. Максімаў, С. А. Пілатовіч.

На канцэрце прысутнічалі таксама дэлегацыі Украінскай ССР на чале з першым сакратаром ЦК КП Украіны М. В. Падгорным, Літоўскай ССР на чале з першым сакратаром ЦК КП Літвы А. Ю. Снечкусам, Латвіі на чале з першым сакратаром ЦК КП Латвіі А. Я. Пельшэ і Эстоніі на чале з першым сакратаром ЦК КП Эстоніі І. Г. Кэбіным, якія прымалі ўдзел у нарадзе работнікаў сельскай гаспадаркі Беларусі.

На здымку: фінальная сцэна канцэрта.

СУПРАЦЬ КАГО ЗМАГАЕЦЦА АЎТАР?

Узнікненне класічнай тэорыі сучаснага сцэнічнага мастацтва непасрэдна звязана з імем выдатнага рэжысёра-педагога К. С. Станіслаўскага.

Сістэма Станіслаўскага зрабіла найвялікшы ўплыў і на развіццё опернага мастацтва, яна садзейнічала замацаванню рэалізму на опернай сцэне. Станіслаўскі не толькі перанёс на сцэну музычнага тэатра свой шматгадовы вопыт, набыты ў драме, але і адкрыў рад аб'ектыўных законаў творчасці опернага артыста, якія вынікаюць з арганічнай сувязі спеваў, музыкі і слова.

Цяпер наўрад ці знойдуцца адкрытыя праціўнікі творчага матэрыялістычнага метаду вялікага рэфарматара савецкага драматычнага і музычнага тэатра. Але сёй-той проста няправільна разумее прынцыпы работы Станіслаўскага ў оперы і не надае ім асаблівага значэння. Таму кожнае навуковае абгрунтаванне выкарыстання сістэмы выдатнага рэжысёра ў практычнай дзейнасці савецкіх оперных тэатраў, кансерваторый з'яўляецца карысной і неабходнай справай.

Нядаўна выдадзена кніга старэйшага выкладчыка Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі Д. Румянцава «Опернае мастацтва і сістэма К. С. Станіслаўскага. Элементы сістэмы К. С. Станіслаўскага ў працы над рамансам». У гэтай кнізе два асноўныя раздзелы. У першай частцы першага раздзела «Мастацтва перажывання ў оперы» аўтар адзначае, што сістэма Станіслаўскага яшчэ недастаткова поўна выкарыстоўваецца ў оперным тэатры. Ён прыводзіць пярэчанні «невядомых» дзеячоў оперы супраць укаранення творчага метаду Станіслаўскага ў оперным мастацтве, якія сцвярджаюць — быццам бы: «1) пры ўсім яе рэалізме опера— умоўны від мастацтва, таму яе выканаўцы не могуць у ёй жыць так, як у сапраўдным жыцці; 2) сама музыка валодае такой сілай уздзеяння, што дастаткова музычна правільна і дакладна данесці яе да слухача, каб выклікаць у яго адпаведную рэакцыю і 3) оперныя і наогул музычныя формы і спосаб выканання оперы настолькі складаныя для выканаўцы, што паглынаюць усю яго ўвагу, а гэта, у сваю чаргу, не дае яму магчымасці жыць па-сапраўднаму жыццём опернага вобраза».

Сапраўды, такія меркаванні яшчэ бытуюць у наш час. І шкада, што аўтар кнігі чамусьці не палічыў патрэбным канкрэтна назваць прозвішчы тых, хто выказваў такія думкі. Напрыклад, у артыкуле В. Гарадзінскага «Опера і балет», апублікаваным у зборніку Усерасійскага тэатральнага таварыства «Советский театр», можна таксама прачытаць, што «музыка ў самой сабе ніякай ідэалогіі не заключае» і «ўяўляе чыста гукавую арганізацыю».

Палемізуючы з падобнымі выказваннямі, Д. Румянцаў справядліва сцвярджае ў сваёй кнізе, што нельга штучна вылучаць толькі адзін з кампанентаў сінтэтычнага опернага мастацтва. «Оперны вобраз, — гаворыць аўтар, — складаецца з усіх гэтых кампанентаў, і толькі наяўнасць іх усіх стварае паўнацэнны рэальны оперны вобраз». У пацвярджэнне сваіх думак Д. Румянцаў спасылаецца на выказванні рускіх кампазітараў-класікаў і на практыку стварэння оперных вобразаў выдатным спеваком Ф. Шаляпіным. Аднак у далейшым, параўноўваючы асаблівасці опернай драматургіі «з драмай і камедыяй у вершах» («Юлій Цэзар» Шэкспіра, «Жыццё ёсць сон» Кальдэрона, «Дзяўчына са збаном» Лопе дэ Вега і г. д.), аўтар значна адхіляецца ад пастаўленай перад сабой задачы. Пры параўнанні форм драматургіі Шэкспіра, Кальдэрона і іншых заходніх пісьменнікаў з музычнымі і опернымі формамі аўтар кнігі робіць неспадзяваны і незразумелы вывад, што «формы сцэнічныя (?!) і формы оперныя ў вельмі многіх выпадках супадаюць і што няма ніякіх падстаў лічыць оперныя формы зусім своеасаблівымі і адасобленымі».

Паняцце «сцэнічныя формы» непасрэдна звязана з выканаўчым майстэрствам, з працэсам увасаблення опернага або драматычнага твора на сцэне. Формы ж оперныя ўключаюць у сябе арыі, разнастайныя вакальныя ансамблі, хоры і г. д., у тым ліку спецыфічныя кампазіцыйныя пабудовы: рэпрызы, ронда і іншыя. Таму такое параўнанне — безумоўна памылковае, а недакладна сфармуляваны вывад проста выклікае здзіўленне.

У другой частцы першага раздзела кнігі—«Драматургічны аналіз К. С. Станіслаўскага ў дасатсаванні да опернай драматургіі» Д. Румянцаў ставіць пад сумненне выказванні кампазітараў аб тым, што «на любое пытанне, якое датычыць драматургіі, вобразаў і нават афармлення оперы», адказ дае музыка. Ён параўноўвае гэтыя выказванні з абагуленымі палажэннямі, дадзенымі Арыстоцелем у яго «Паэтыцы», а таксама англійскім шэкспіролагам Моультанам і іншымі тэарэтыкамі класічнай драматургіі. Мне здаецца, што тут няма ніякай сувязі з опернай драматургіяй і зусім дарэмна аўтар кнігі абвінавачвае сучасных тэатразнаўцаў і музыказнаўцаў у тым, быццам бы яны «лічаць, што вучэнне Станіслаўскага датычыць галоўным чынам інтэрпрэтацыі і таму больш адносіцца да выканаўцаў, чым да драматургаў, кампазітараў і даследчыкаў». Калі ўважліва вывучыць сапраўды навуковыя даследаванні Б. Ярустоўскага («Драматургія рускай опернай класікі», «Оперная драматургія П. І. Чайкоўскага»), М. Друскіна («Пытанні музычнай драматургіі оперы»), то можна пераканацца, што вельмі многія свае вывады яны абгрунтоўваюць іменна вучэннем Станіслаўскага. Гэта гаворыць пра тое, што выканаўчы аналіз оперных твораў у Станіслаўскага не разыходзіцца з музыказнаўчым.

Сучасныя савецкія музыказнаўцы, раскрываючы музычны змест оперы, улічваюць і тэкставы яе матэрыял, сюжэтнае развіццё. Гаварыць толькі пра тэкст оперы, значыць — адмаўляць сэнсавае значэнне музыкі, што супярэчыць законам музычнай эстэтыкі. Музычны і тэкставы змест у оперным творы, як у рамансе і песні, знаходзіцца ў цесным адзінстве, бо слова ў іх увасоблена ў адпаведнай музычнай (вакальнай) форме, якая раскрывае сэнс гэтага слова, яго эмацыянальную насычанасць. Дзейсны аналіз Станіслаўскага накіраваны іменна на найбольш поўнае раскрыццё музычнага зместу оперы. Пра гэта дастаткова пераканальна гаварыў сам творца сістэмы. Ён сцвярджаў, што «ў музыцы сцэнічнай, опернай абавязкова закладзена дзеянне, якое мы павінны ўвасобіць на сцэне. Дзеянне павінна вызначацца не толькі тэкстам, але ў значна большай ступені і партытурай».

Вялікае значэнне сістэмы Станіслаўскага ў тым і заключаецца, што ён на практыцы пастановак оперных твораў паказаў неабходнасць фізічных і слоўных дзеянняў у музычным творы. Станіслаўскі з матэрыялістычнай пазіцыі падышоў да раскрыцця сапраўднай прыроды акцёрскага майстэрства. «У кожным фізічным дзеянні, — гаварыў ён, — калі яно не проста механічна ажыццёўлена знутры, схавана ўнутранае дзеянне, перажыванне».

Калі Д. Румянцаў, пасля дарэмнай «перастрэлкі» з уяўнымі «праціўнікамі» — кампазітарамі, музыказнаўцамі, урэшце падыходзіць да такога ж вываду аб неабходнасці актыўных паводзін акцёра на сцэне, ён знаходзіць правільную лінію развіцця сваёй асноўнай тэмы. Толькі хочацца яшчэ раз сказаць, што оперны твор усё ж патрэбна разглядаць не па частках, а як адно цэлае, дзе музыка, слова, канкрэтны сюжэт знаходзяцца ў арганічным адзінстве.

На мой погляд, даволі спрэчным з'яўляецца выказванне Д. Румянцава адносна таго, што гледачы опер Глюка, Моцарта, Даніцэці, Расіні, Вердзі, Гуно, Маснэ «ўспрымалі оперу проста як вакальна-музычную ілюстрацыю да добра вядомага ім (гледачам) твора», маўляў, наведвальнікаў спектакляў не цікавіла «скразное дзеянне». Наш сённяшні глядач не толькі з хваляваннем успрымае «музычную ілюстрацыю» опер «Дон Жуан», «Вяселле Фігаро» Моцарта, «Севільскага цырульніка» Расіні, «Рыгалета», «Травіята» Вердзі, не кажучы ўжо аб творах рускай класікі, але кожны раз з неаслабнай увагай сочыць за развіццём дзеяння на сцэне і знаходзіць усё новыя прыгажосці, усё глыбей пранікае ў сэнс твораў. Гэтым і толькі гэтым тлумачыцца тое, што оперы Моцарта, Глінкі і іншых вялікіх кампазітараў-класікаў жывуць стагоддзі.

Цікавы ў кнізе аналіз работы Рымскага-Корсакава над тэкстам «Снягурачкі» А. Астроўскага. Супастаўляючы ідэйна-сэнсавыя і дзейсныя асновы літаратурнай першакрыніцы і самой оперы, Д. Румянцаў даказвае, што аўтар опернай музыкі іншы раз мяняе не толькі ідэйны змест і скразное дзеянне твора, але нават вобразы асноўных дзеючых асоб яго. Аналіз вобразаў опер «Русалка» Даргамыжскага, «Яўгеній Анегін» Чайкоўскага, «Царская нявеста» Рымскага-Корсакава таксама канкрэтны, абгрунтаваны, мае пазнавальнае значэнне.

Трэцяя частка першага раздзела — «Элементы сістэмы К. С. Станіслаўскага ў стварэнні опернага вобраза» прысвечана практычным пошукам скразнога дзеяння і ўнутранага зерня вобраза. Тут прыводзяцца даволі пераканальныя прыклады пошукаў гэтых элементаў стварэння сцэнічнага вобраза, падрабязна распрацоўваюцца сцэнічныя задачы і дзеянні. Гэтая частка больш змястоўная ў параўнанні з папярэднімі. Але і тут Д. Румянцаў не ўнікнуў адной памылкі. Калі сюжэт оперы мае літаратурную першакрыніцу, то сякое-такое, хоць і недасканалае, разуменне сюжэта можа папярэднічаць знаёмству з драматургічнай сітуацыяй, увасобленай кампазітарам у оперы. Але кампазітар далёка не заўсёды адлюстроўвае ў сваім творы дакладна ўсе канфлікты, а іншы раз нават перапрацоўвае поўнасцю дзейсную лінію вобразаў літаратурнай першакрыніцы. Да таго ж у оперным мастацтве ёсць нямала твораў, якія не маюць ніякіх літаратурных першакрыніц. Вось чаму выклікаюць здзіўленне словы аўтара аб тым, што «накід дзейснай лініі, задач кавалкаў і скразнога дзеяння павінен папярэднічаць развучванню партыі», гэта значыць, знаёмству з музыкай. Як жа можна «накідаць дзейсную лінію» ў адрыве ад музычнага зместу, які ў оперы з'яўляецца вызначальным? Гэта ўказанне аўтара супярэчыць сістэме Станіслаўскага, які патрабаваў убачыць у музыцы сцэнічную карціну і перакласці яе на мову сцэнічных дзеянняў.

Другі раздзел кнігі «Элементы сістэмы К. С. Станіслаўскага ў працы над рамансам» — самастойная распрацоўка творчага метаду вялікага знаўцы опернага мастацтва ў дастасаванні да вобразаў у рамансах. Д. Румянцаў паслядоўна і пераканальна даводзіць неабходнасць сістэмы ў камерным спяванні. Значную ўвагу ён удзяляе развіццю ў спевака творчага ўяўлення, здольнасці лагічна мысліць і глыбока пранікаць у змест твора. Аўтар карыстаецца прыкладамі з розных рамансаў, гаворыць пра асаблівасці музыкі таго ці іншага кампазітара. Гэты раздзел кнігі пры некаторым яго дапаўненні можа быць карысным дапаможнікам як для пачынаючых, так і для больш вопытных камерных спевакоў.

У цэлым жа кніга Д. Румянцава мае вельмі вялікі і істотны недахоп: яна адарвана ад жывой практыкі Беларускага тэатра оперы і балета і Беларускай кансерваторыі. Аўтар абыходзіць канкрэтныя факты і прыклады з нашага музычнага жыцця, і таму невядома, супраць каго ён змагаецца. Кніга напісана вельмі груваскай мовай, маладаступнай для шырокіх аматараў музыкі. Вось чаму міжволі ўзнікае пытанне: ці была мэтазгоднасць выдаваць яе ў такім выглядзе?

С. КАПАРА,
дацэнт Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі.

Д. М. Румянцаў. «Опернае мастацтва і сістэма К. С. Станіслаўскага. Элементы сістэмы К. С. Станіслаўскага ў працы над рамансам». Выдавецтва Міністэрства вышэйшай, сярэдняй спецыяльнай і прафесіянальнай адукацыі БССР. Мінск. 1961.

ЧЫТАЧЫ ПРАПАНУЮЦЬ

Ушанаваць памяць земляка

Калісьці недалёка ад вёскі Слабада Мядзельскага раёна знаходзіўся фальварак Кавалі. Тут у 1869 г. нарадзіўся Адам Гурыновіч, адзін з пачынальнікаў беларускай літаратуры, пясняр-барацьбіт, які дбаў аб шчаслівым жыцці нашага народа, будзіў і зваў яго да барацьбы за волю, за свабоду:

Бяры, браце, дудку, наладзь і жалейку,
Няхай песнь смутная ідзець у калейку
І будзіць у сэрцы мысль аб лепшай долі,
Якой мы не зналі дагэтуль ніколі.

Заўчасная смерць абарвала жыццё Адама Гурыновіча. Але тое, аб чым марыў паэт, — збылося. Шчасліва жывуць яго землякі, як і ўвесь савецкі народ. Вёска Слабада, куды маленькі Адам прыходзіў у краму ці царкву, стала цэнтрам калгаса «17 верасня». Тут ёсць школа-дзесяцігодка, калгасны Дом культуры, сельская бібліятэка.

І вельмі крыўдна, што ні школа, ні Дом культуры, ні бібліятэка не носяць імя нашага земляка, што памяць аб ім не захавана нават у мемарыяльнай дошцы. Гэта можна і трэба зрабіць.

С. ГАРДЫНЕЦ,
калгаснік.

Кніга, патрэбная кожнаму

Кніга «Народныя ўсмешкі», выдадзеная ў серыі бібліятэчкі «Вожыка», прыхільна сустрэта чытачом. Аднак гэтая кніга вельмі маленькая, у ёй усяго трыццаць сем старонак. Трэба зрабіць больш пашыранае выданне «Народных усмешак». Матэрыялу для вялікай кнігі шмат у перыядычным друку, у літаратурных творах. А колькі— у народзе!

Такая кніга патрэбна кожнаму савецкаму чалавеку, у яе складанні могуць прыняць удзел сотні людзей.

У. СОДАЛЬ,
студэнт-завочнік IV курса Мінскага педінстытута імя М. Горкага.

Прыклад, варты пераймання

У апошнія гады пачалі выходзіць двухтомнікі твораў многіх сучасных пісьменнікаў. Гэта добра, але для чытача не заўсёды зручна. У дарогу, напрыклад, лепш браць з сабою адзін сцісла надрукаваны том, чым два. Ды і на вокладкі двух тамоў ідзе больш кардону.

У Кіеве да 100-годдзя з дня смерці Тараса Шаўчэнкі выдадзены «Кабзар» з прыгожымі ілюстрацыямі. Гэта невялікі па фармату том, але ў ім змешчаны многія творы паэта. А чаму з гэтага не ўзяць прыкладу і нам? Чаму не выдаць такія ж зборнікі вершаў Купалы, Коласа?

Д. ПУЧЫНСКІ.

Браслаўскі раён.

У Аршанскім раёне

△ Актывісты Брухаўскага сельскага клуба пачалі падрыхтоўку да выбараў у Вярхоўны Савет СССР. Савет клуба разам з удзельнікамі мастацкай самадзейнасці намеціў вялікі план масавай работы і прыступіў да яго ажыццяўлення. У клубе адбылася тэарэтычная канферэнцыя «Маральны кодэкс будаўніка камунізма».

Агітбрыгада мастацкай самадзейнасці склала праграму цікавага канцэрта, які будзе паказаны працаўнікам вёскі. Адбыліся першыя канцэрты агітбрыгады ў Холмаўскім сельскім клубе і сельгасарцелі «Шлях Саветаў».

У клубе арганізаваны куток прапагандыста. У ім — розная палітычная літаратура.

△ Высокаўская сельская бібліятэка, якой загадвае В. Барысава, правяла вусны часопіс «У нагу з жыццём». Адна з старонак часопіса называлася «Песня і праца — разам жывуць». Барысава расказала прысутным аб тым, як памагае песня жыць і працаваць савецкаму чалавеку. Затым хор мастацкай самадзейнасці выканаў рад папулярных песень.

△ Народны тэатр клуба чыгуначнікаў імя Кірава падрыхтаваў новы спектакль па п'есе «Іркуцкая гісторыя» А. Арбузава. У бліжэйшыя дні пастаноўка будзе паказана наведвальнікам тэатра.

△ На заводзе швейных машын адбыўся агляд цэхавых самадзейных калектываў, у якім прыняло ўдзел каля ста спевакоў, танцораў, чытальнікаў, акрабатаў.

ВОДГУКІ СЯБРОЎ

ГЕРОІ ГЭТАЙ КНІГІ БЛІЗКІЯ МНЕ

Помніцца, некалькі год назад, праязджаючы з Кіева ў Ленінград, праз Беларусь, наш поезд спыніўся на станцыі Орша. І тут, непадалёку ад вакзальнага будынка, мы ўбачылі помнік аднаму з герояў народнай барацьбы супраць фашысцкіх акупантаў у Беларускай рэспубліцы — Канстанціну Заслонаву. Пра яго вядома нямала, даводзілася глядзець савецкі мастацкі фільм. Аднак прачытаўшы кнігу І. Гурскага «У агні», чытач атрымлівае многа больш поўнае і канкрэтнае ўяўленне пра гераічную дзейнасць лепшых сыноў і дочак беларускага народа ў гады Вялікай Айчыннай вайны.

Кніга І. Гурскага «У агні» блізкая мне, блізкія мне і яе героі. Бо з многімі такімі савецкімі людзьмі, як Гушчын, Граноўскі і асабліва, як герой Брэсцкай крэпасці Васіль Каляда, і мне даводзілася сустракацца. З імі ў мяне звязана нямала ўспамінаў: у часе другой сусветнай вайны я быў у СССР, удзельнічаў у баях з акупантамі ў радах байцоў Чэхаславацкага асобнага корпуса. Гэта былі гады маладосці, адзначаныя цяжкімі паходамі і баямі на тэрыторыі братняга Савецкага Саюза — за свабоду Чэхаславакіі. Даводзілася і партызаніць — восенню 1944 года ў варожы тыл у Цэнтральную Славакію было перакінута наша Другая паветрана-дэсантная брыгада на дапамогу славацкаму народу, які ўзняў сцяг барацьбы з захопнікамі і іх паслугачамі, славацкімі фашыстамі папа Цісо.

У той час весткі пра гераічныя справы народных мсціўцаў Беларусі ўжо жылі і шырыліся сярод нашых воінаў, асабліва дзякуючы баявой таварыскасці савецкіх партызан і нашых суайчыннікаў на чале з Героем Савецкага Саюза, славацкім настаўнікам Янам Налепкам. Ніколі не згасне слава беларускіх партызан, якія ўнеслі вялікі ўклад у справу разгрому нямецкіх акупантаў на тэрыторыі не толькі сваёй рэспублікі, але і ўсяго Савецкага Саюза.

Пісьменнік І. Гурскі глыбока ведае гэтых падзей, людзей, дух часу, насычанага гераізмам. Ён стварыў у сваёй кнізе выдатны вобраз інжынера Зорына, подзвігі якога — дыверсійная работа на чыгуначнай станцыі, баявыя справы ў партызанскай брыгадзе — так ярка нагадваюць нам дзейнасць легендарнага Заслонава ў варожым тыле. Смелыя налёты партызан злучэння Былінскага і Высоцкага на варожыя гарнізоны, склады, масты, справядлівая кара, якая напаткала крывавага гаўляйтара ў Мінску Кубэ — усё гэта робіць кнігу І. Гурскага «У агні» мастацкім летапісам таго цяжкага часу, тых выпрабаванняў у жыцці савецкага народа, калі нават дзеці, падлеткі, жанчыны бралі ў рукі зброю, вучыліся ваяваць, каб адпомсціць за сваіх бацькоў, жорстка закатаваных фашыстамі.

Мне здаецца, што асабліва мастацкую і дакументальную каштоўнасць маюць у кнізе вобразы самых звычайных людзей беларускай вёскі, якіх вайна, гора роднай зямлі зрабілі барацьбітамі, героямі. Зверствы акупантаў прымусілі мірных хлебаробаў стаць воінамі. Такі стары Тарас Нідоля і яго дачка Тамара, дзед Пілiп Адашкевіч з унукам, Архіп Батура і дзед Жалейка. З асаблівай сілай намаляваны вобразы славутага музыканта дзеда Піліпа і «беларускага Сусаніна» Жалейкі, у якіх адлюстравана ўсё, чым жыў народ у тыя суровыя дні, калі вырашаўся лёс краіны. Фашыстам не было чаго супрацьпаставіць вялікай народнай сіле. За старым пакаленнем барацьбітоў ішлі, не адстаючы, і маладыя патрыёты — Надзя Гушчына, дачка народа — разведчыца і падрыўніца Даша Лагута, Ксенія Мазай. Няма такіх пакут, якімі можна было б зламаць мужнасць гэтых людзей, пахіснуць іх любоў да савецкага ладу, да сваёй Камуністычнай партыі: народ здзяйсняе свае подзвігі ў імя будучыні. Таму ён так сурова карае здраднікаў — Пеначкіна, Сапуцьку і да іх падобных нягоднікаў, што прадаліся ворагу ў самы цяжкі час роднай краіны.

Як жывыя, паўстаюць перад чытачом карціны вайны ў кнізе І. Гурскага: гераічная абарона легендарнай Брэсцкай крэпасці, змаганне воінаў генерала Сакалова за Мінск, гібель лётчыка-героя Грынявіча, крывавы тэрор Кубэ і яго расправа з мірнымі жыхарамі Малінаўкі і іншых вёсак, разгром карнай экспедыцыі генерала Гофмана партызанамі Былінскага, вызваленчы паход Чырвонай Арміі па Беларусі ў 1944 годзе — гэта далёка не поўны пералік важнейшых эпізодаў кнігі, што трывала захаваліся ў свядомасці чытача. «Шум векавых лясоў разнесці па свеце славу пра Беларусь-партызанку, якая паказала заняволеным фашыстамі народам шлях барацьбы за свабоду», — піша аўтар кнігі. І сапраўды, імена ў Беларусі, у яе бязмежных лясах, быў яшчэ раз развенчаны міф аб непераможнасці гітлераўскіх войск, аб нескрушальнасці іх ваеннай магутнасці, іх тэхнікі і г. д. Народ паказаў, што яго любоў да свабоды мацнейшая за самую сучасную зброю, мацнейшая за жахлівы тэрор і самыя крывавыя расправы над мірным насельніцтвам. На прыкладзе савецкага народа пачалі біць фашыстаў і іншыя народы, якія аказаліся пад гітлераўскай акупацыяй. І тут савецкія людзі падавалі ім родны вялікі прыклад — і нам, і французам, і нарвежцам, і нават тым, хто цяпер забыўся пра гэта.

Нічым нельга зламаць дух народа, у радах якога змагаюцца за справядлівасць такія людзі, як Былінскі, Высоцкі, Гушчын, Зорын, Даша Лагута, Ксенія Мазай, народа, барацьба якога вабіць на свой бок нават сумленных людзей з варожага стану. У кнізе І. Гурскага ёсць два персанажы: адзін — немец і другі — чэх, Вацлаў Свабода. Яны вельмі сімвалічныя, асабліва Вацлаў. Ён прадстаўляе тысячы нашых хлопцаў, якія знайшлі ў радах савецкіх партызан сваё дастойнае месца ў барацьбе з агульным ворагам. Так, яны тут выконвалі запавет неўміручага Фучыка, аднаго з лепшых сыноў нашай партыі, імя якога зрабілася ўжо ў канцы 1943 года сцягам барацьбы з фашызмам — не толькі для нашага народа, але і для ўсіх астатніх народаў, якія пабывалі часова ў фашысцкім рабстве. Мне асабіста хочацца выказаць аўтару кнігі «У агні» — беларускаму савецкаму пісьменніку Ілье Данілавічу Гурскаму сардэчную падзяку за ўвагу да нашых байцоў, за добрае слова аб тых, якія ў братняй дружбе з народнымі мсціўцамі Беларусі дапамагалі біць агульнага, заклятага ворага нашых народаў. Дружба, выкаваная паміж нашымі народамі ў сумесных змаганнях з фашыстамі, расце і мацнее ў нашы мірныя дні будаўніцтва справядлівага камуністычнага грамадства ў нашых краінах. І подзвігі нашых братоў — савецкіх людзей — дапамагаюць нам і натхняюць нас і ў гэтай бяскроўнай барацьбе за будучыню.

І. ШЧАДЗЕЙ,
выкладчык рускай літаратуры педагагічнага інстытута горада Брно ў Чэхаславацкай Сацыялістычнай Рэспубліцы.

Ілья Гурскі. «У агні». Дзяржаўнае выдавецтва БССР, Мінск, 1961.

ПАКАЖУЦЬ ДАКУМЕНТАЛІСТЫ

Мінская студыя навукова-папулярных і хранікальна-дакументальных фільмаў распрацавала праграму выпуску новых карцін у 1962 годзе. Творчы калектыў студыі ставіць за мэту адлюстраваць шматграннае жыццё рэспублікі, поспехі і дасягненні беларускага народа ў прамысловасці і сельскай гаспадарцы, навуцы і тэхніцы, культуры і аховы здароўя, літаратуры і мастацтва.

Студыя рыхтуе поўнаметражны каляровы фільм «Беларусь на ўздыме». У гэтым фільме будзе расказана аб развіцці прамысловасці сельскай гаспадаркі і культуры рэспублікі, аб перадавых рабочых, калгасніках, прадстаўніках інтэлігенцыі.

На тэмы прамысловасці будуць падрыхтаваны фільмы «Сям'я Мудрацовых» (сцэнарый М. Бярозкі) — пра рабочую сям'ю, якая працуе на Мінскім шарыкападшыпнікавым заводзе, «Аршанскія ткачыхі» (сцэнарый Ю. Багушэвіча) — аб Аршанскім ільнокамбінаце, яго людзях, іх плённай працы і адпачынку. Запушчаны ў вытворчасць фільм «Творцы новага» (сцэнарый М. Гарулёва) — аб вынаходцах і рацыяналізатарах.

Сельскай моладзі, якая пасля заканчэння дзесяцігодкі працуе ў калгасе, актыўнаму ўдзелу інтэлігенцыі ў грамадскім жыцці калгаса прысвечаны фільмы «Калі мне 17 год», «Сельскі клуб», «Інтэлігенцыя аднаго сяла».

Ужо запушчаны ў вытворчасць карціны «Янка Купала» — да 80-годдзя з дня нараджэння народнага паэта БССР (сцэнарый А. Вялюгіна), «Крылатае слова» — аб народным артысце Саюза ССР Р. Шырме (сцэнарый І. Нісневіча).

Будуць здымацца таксама фільмы «Якуб Колас» — аб народным паэце рэспублікі, «Старажытны Полацк» — да 1100-годдзя з дня заснавання горада.

Па заказах усесаюзных міністэрстваў сельскай гаспадаркі, фінансаў, шляхоў зносін на студыі хутка пачнуцца здымкі навукова-папулярных карцін, фільмаў аб эстэтычным і фізічным выхаванні дзяцей, пра юнага героя-партызана Марата Казея, вядучых майстроў опернага мастацтва, па гістарычных месцах Беларусі, аб санаторыях і дамах адпачынку рэспублікі.

Сёлета гледачы ўбачаць больш 30 фільмаў і 52 перыядычныя часопісы «Савецкая Беларусь».

Два планы

У Мінскім гарадскім Савеце захаваўся цікавы дакумент — план губеранскага Мінска. Ён датаваны 1911 годам. Зразумела, пяцьдзесят год у жыцці чалавека складае вельмі многае, а ў жыцці горада, які рыхтуецца адзначыць свой 900-гадовы юбілей, — надзвычай мала.

Паглядзім на план. Умоўнымі значкамі нанесены вуліцы, чыгунка, рака, склады. Адразу становіцца ясна, якой адсталай была гаспадарка, добраўпарадкаванне горада. Дробная, пераважна саматужная прамысловасць асядала ў выпадковых месцах, уносячы непарадак і ў без таго хаатычную планіроўку і забудову. Мінск таго часу не меў добра выяўленага архітэктурнага ансамбля цэнтра горада з якім-небудзь яркім і запамінальным горадабудаўнічым сілуэтам.

Для дарэвалюцыйнага Мінска характэрна выключная хаатычнасць забудовы жылых кварталаў, вялікая скучанасць будынкаў.

А гарадскі транспарт. Адзіная конка абслугоўвала толькі цэнтральны раён горада. Даўжыня яе ўсіх ліній складала сем вёрст (каля 7,5 км). Асноўным відам транспарту доўгія гады заставаліся рамізнікі. Ускраіны зусім не мелі ніякай сувязі з цэнтрам горада. Яны былі забудаваны невялікімі драўлянымі домікамі без ніякага парадку. Вуліцы гразкія. Да 1911 года ў Мінску было сем плошчаў, 169 вуліц і завулкаў агульнай працягласцю каля 164 вёрст (174,97 км). З іх былі забрукаваны толькі 62 вуліцы і тры плошчы — Саборная, Троіцкая (цяперашні раён Тэатра оперы і балета) і плошча Рыбнага рынка) там, дзе цяпер пабудаваны пуцепровад праз вуліцу Няміга). Усяго ў горадзе да гэтага часу налічвалася 7639 дамоў, 80 працэнтаў якіх былі драўляныя.

К канцу 1911 года ў Мінску было 84 царквы і капліцы, 50 сінагог, 175 шынкоў, 10 публічных дамоў і адна бальніца...

Вось перад намі яшчэ адзін план. Мінск 1962 года. З цікавасцю параўноўваем іх. Тэрыторыя горада, якая ў 1911 годзе складала 1 600 гектараў, цяпер павялічылася ў сем разоў. Горад займае плошчу каля 12 тысяч гектараў.

Гораду стала цесна ў ранейшых межах. Яшчэ ў даваенныя гады ён пачаў расці ў паўночна-ўсходнім напрамку, да Маскоўскай шашы, дзе цяпер раскінуўся Савецкі раён. Ад сваіх старых межаў Мінска 1911 года горад адышоў на паўночны ўсход уздоўж былой Маскоўскай шашы і Лагойскага тракту на чатыры-пяць кіламетраў. Ды і самі загарадныя дарогі цяпер ператварыліся ў добраўпарадкаваныя гарадскія магістралі — Ленінскі праспект і вуліцу Я. Коласа. За пасляваенныя гады ў паўднёва-ўсходняй частцы Мінска вырас новы магутны гарадскі раён, межы якога адышлі на 9,5 кіламетраў далей за гарадскую рысу 1911 года. Гэты раён цяпер па праву называецца раёнам новабудоўляў.

За мінулыя 50 год горад рос не толькі на ўсход. На поўнач яго межы адсунуліся на чатыры кіламетры, на паўночны захад — на 4,5 кіламетра, на захад — на 2,5 кіламетра і на паўднёвы захад — на 3,5 кіламетраў.

Зусім нядаўна вёскі Сляпянка, Будзілава, Дражня, Яфімава, Зацішша і многія іншыя, якія раней былі далёка за межамі Мінска, цяпер уключаны ў яго тэрыторыю і ўжо зараз сялянскія хаты вымушаны саступаць месца шматпавярховай забудове.

Асабліва здзіўляешся росту горада, калі прыгадаеш, што 50 год назад у Мінску было ўсяго толькі 169 вуліц, а цяпер іх каля 1070.

За пасляваенныя гады збудаваны амаль новы горад. Цалкам была аднаўлена не толькі даваенная прамысловасць, але і створаны трактарная, аўтамабільная, матацыклетная, веласіпедная, падшыпнікавая, машынабудаўнічая і іншыя галіны прамысловасці, якіх раней не было не толькі ў горадзе Мінску, але і ў Беларусі.

Будаўніцтва ў горадзе дасягнула вялікіх маштабаў. Цяпер у Мінску налічваецца каля 350 будаўнічых пляцовак, на якіх звыш 30 тысяч рабочых штодзённа будуюць жылыя дамы, школы, дзіцячыя ўстановы, клубы, кінатэатры, пракладваюць інжынерныя сеткі і камунікацыі.

Толькі ва ўмовах Савецкай улады магло так змяніцца аблічча Мінска. На месцы брудных, крывых, вузкіх вулачак, цесных кварталаў з цьмяным асвятленнем, драўляных домікаў выстраіліся выдатныя архітэктурныя ансамблі, шырокія праспекты, маляўнічыя скверы, бульвары і паркі і, самае галоўнае, дамы з добраўпарадкаванымі кватэрамі, у якіх добра жыць мінчанам.

Б. НАЗАРЭНКА.

Сетчатай штрыхоўкай абазначана тэрыторыя горада ў 1911 годзе. Штрых-пункцірам — граніцы сучаснага Мінска.

ПЯТАГА студзеня мінула шэсць гадоў з тае пары, калі хвалі эфіру перадалі першую перадачу Мінскай студыі тэлебачання. За гэты час тэлебачанне трывала увайшло ў быт нашых людзей. Кожны дзень у кватэрах мінчан, жыхароў раённых цэнтраў і калгасных вёсак Міншчыны ўспыхваюць блакітным ззяннем маленькія экраны. Тысячы людзей праводзяць каля іх вячэрнія гадзіны: глядзяць тэлевізійныя нарысы і рэпартажы, спектаклі і кінафільмы, слухаюць выступленні паэтаў, артыстаў, музыкантаў і кампазітараў, вучоных, перадавікоў вытворчасці і сельскай гаспадаркі.

Новы год прынёс аматарам малога экрана яшчэ адну радасць: яны атрымалі магчымасць глядзець перадачы Масквы.

Тэлевізар расказвае людзям аб падзеях нашага кіпучага жыцця, трымае іх у курсе спраў нашага народа і краіны. Ён стаў добрым сямейным сябрам і, мы б сказалі, памочнікам.

Але, бадай, рэдка хто ўяўляе сабе, што такое тэлевізійная перадача, што робяць людзі ў доме пад тэлевышкай ля плошчы Перамогі. Многія чамусьці мяркуюць, што студыя тэлебачання — пракатная база кінафільмаў, а тэлевізар — дамашні кінатэатр з усімі выгодамі.

Ідуць апошнія падрыхтаванні...

ЧАГО НЕ БАЧЫЦЬ ГЛЯДАЧ

А між тым...

За сталом — спрэчка. Ідзе абмеркаванне сцэнарыя чарговай перадачы. Спрачаюцца двое — рэдактар і рэжысёр. І хоць пытанне аб узаемаадносінах іх даўно перастала быць на студыі спрэчным, спрэчкі паміж імі адбываюцца па-ранейшаму і, як кожныя творчыя спрэчкі, надзвычай гарачыя. «Гэты эпізод можна апусціць, тут — узмацніць, лепш пачаць з канца...»

А. Іваноў: — Гатова! Можна пачынаць!

Нарэшце, сцэнарый утрэсены. Рэдактар уздыхае з палёгкай, а рэжысёр толькі-толькі пачынае працаваць. Ад яго ў далейшым залежыць лёс перадачы. А работы — шмат, асабліва, калі перадача складаная, ці, як кажуць на студыі, пастановачнага характару.

Праблема нумар адзін — знайсці акцёраў для выканання роляў. На самадзейны драматычны калектыў, які існуе пры студыі, спадзявацца нельга. А акцёры, хоць і завуцца людзьмі «свабоднай прафесіі», не заўсёды свабодныя. І пачынаюцца тэлефонныя званкі, бегатня памочніка рэжысёра па адрасах акцёраў, бясконцыя ўпрошванні...

Праблема нумар два — касцюмы. Свая, студыйная касцюмерная — вельмі небагатая. Таму зноў званкі і просьбы — па тэатрах і ў Беларускае тэатральнае таварыства... Падрыхтоўка дэкарацый, рэквізіту, музычнае афармленне перадачы — таксама клопаты рэжысёра.

Урэшце пачынаюцца рэпетыцыі — адна, другая, трэцяя, генеральная, па-студыйнаму — тракт.

І толькі пасля ўсяго гэтага перадачу глядзіць глядач. Глядзіць і вельмі абураецца, калі раптам знікае гук ці ізабражэнне, калі ў аб'ектыў трапляе не тое, што трэба, або калі акцёр забыў ролю.

Урэшце, асуджаць гледача за гэта ніхто не збіраецца. Яму падавай добраякасную прадукцыю. Мы таксама не будзем апраўдваць тут тых, па чыёй віне часам вылятае ў эфір брак.

І ўсё ж тэлебачанне, нягледзячы на свой узрост, застаецца пакуль што справай новай і складанай, і патрабуе ад людзей, якія ёй займаюцца, не толькі любві, а, мы б сказалі, і самаахвярнасці.

— Абмяркуем эскізы чарговай перадачы, — звяртаецца Н. Пабедзімава да М. Ліберфарба.

...Давай, дарагі глядач, пройдзем з табой па студыі тэлебачання, заглянем у рэдакцыі, у пакоі, дзе праходзяць рэпетыцыі, у апаратныя, падсобныя цэхі і майстэрні — туды, чаго не бачыш ты, седзячы ля экрана тэлевізара.

У вялікай студыі — мітусня. Праз некалькі мінут тут пачнецца тракт перадачы «Беларускія майстры мастацтва. Творчы вечар народнай артысткі БССР Лідзіі Ражанавай». Ідуць апошнія падрыхтаванні. Л. Ражанава са сваім пастаянным партнёрам В. Міронавым ужо тут.

Рэжысёр перадачы Б. Берцінг таксама ўжо за пультам кіравання. І хоць усё дзесяткі разоў праверана, не шкодзіць напомніць яшчэ раз: аператарам — раскадроўку, вядучаму — калі пачынаць, акцёрам — месца і час выхаду на камеру. Усё павінна быць так, як і ў час перадачы.

Т. Нікалаева перад мікрафонам.

Здаецца, усё ў парадку. Памочнік рэжысёра А. Іваноў падымае руку: «Гатова! Можна пачынаць!»

Перадача ідзе!

Рэжысёр кідае кароткае — «Мікрафон!» — і на сцяне загараецца жоўтае вочка, а на калідорах засцерагальнае табло: «Цішыня! Перадача ідзе!».

Тракт пачаўся. Усё ідзе добра. Раптам з пульта па навушніках голас: «Стоп! Толя, падумай, як лепш зрабіць гэты кадр. Не выразны!»

Аператар А. Сцяпанаў задумаўся. Што ж, сёння гэта можна і патрэбна, бо заўтра будзе позна.

Нарэшце, патрэбны кадр знойдзены. І зноў з пульта чуцен голас: «Падрыхтавацца! Пачалі!» А праз дзве-тры хвіліны знаёмае «Стоп!» Хтосьці прайшоў перад камерай вядучага, у аб'ектыў трапіла не тая застаўка, артыстка паміж нумарамі не паспявае пераапрануцца. Трэба думаць...

Мы пакінулі шумную студыю і заглянулі ў апаратную. Адсюль ідзе ў эфір кожная перадача, кожны фільм. Хутка — вячэрнія перадачы і дзяжурныя тэхнікі завіхаліся над скрынкамі, поўнымі лямпачак, дроцікаў, гузікаў, вінцікаў і іншых «цацак»: апаратура павінна працаваць бездакорна.

А што ведае глядач пра работу мастакоў студыі? Ды, бадай, толькі тое, што мастакі робяць застаўкі: ён іх бачыць. А тут, у мастакоў, нараджаюцца і дэкарацыі, і эскізы касцюмаў, і іншае мастацкае афармленне тэлевізійнай перадачы. Работа мастака на студыі — вялікая, творчая. Нездарма ў гэтыя дні ў Маскве працуе выстаўка работ мастакоў Цэнтральнага тэлебачання. У мастацкай майстэрні мы засталі мастакоў Н. Пабедзімаву і М. Ліберфарба за абмеркаваннем эскізаў дэкарацый чарговай перадачы.

Тамару Нікалаеву мы сустрэлі перад «выхадам у эфір». Яна — будучы дыктар — праходзіць зараз стажыроўку. І ўсё ж яна паспела спадабацца гледачу сваёй непасрэднасцю, прывабнай усмешкай, шчырай цеплынёй голасу, якая так пасуе да сямейнага круга. Мы пажадалі Тамары самых лепшых поспехаў.

...Пачаліся перадачы. Заходзіць зараз куды-небудзь было проста ніякавата. Рашылі заглянуць толькі ў аддзел выпуску, які займаецца каардынацыяй работы ўсіх рэдакцый і рэжысёрскіх брыгад, складае праграмы і дыктарскія тэксты, вядзе ўлік парушэнняў праграмы і іншых выпадкаў браку. У час перадачы — гэта самы ажыўлены куток на студыі. Здарыцца што-небудзь — у аддзеле выпуску адразу ж заліваецца тэлефон. Часцей за ўсё гэтыя званкі ад патрабавальных, але, мусіць, крыху і няўрымслівых гледачоў. Ім яўна мала таго, што праграмы тэлеперадач перадаюцца па тэлебачанню, па радыё, публікуюцца ў газетах і выдаюцца асобнай брашуркай. Сотні званкоў, нягледзячы на гэта, штодня: «Які фільм? Калі пачатак? Што сёння цікавага?»

У дзяжурнага рэдактара аддзела выпуску Н. Гарбачовай таксама шмат турбот.

У дзяжурнага рэдактара Н. Гарбачовай таксама шмат турбот.

Мы пабывалі далёка не ва ўсіх пакоях тэлестудыі, расказалі далёка не аб усім і не пра ўсіх. І ўсё ж спадзяёмся, што, прачытаўшы гэтыя радкі, шматлікія гледачы скажуць цёплае слова падзякі людзям, намаганнямі якіх успыхваюць экраны тэлевізараў, дзякуючы якім яны могуць глядзець перадачы: «Паказвае Мінск».

Тэкст **М. ГІЛЕВІЧА.**
Фота **Ул. КРУКА.**

ВАЧЫМА МАЛЕНЬКІХ МАСТАКОЎ

У ДЗЯРЖАЎНЫМ мастацкім музеі БССР размешчана выстаўка дзіцячай творчасці.

Дзеці малююць многа. Жыццё, якое адкрываецца кожным маленькім чалавекам адпаведна яго бачанню свету, кліча да творчасці. Дзіцячыя малюнкі пераканаўча паказваюць, што іх аўтары імкнуцца перадаць уласнае асэнсаванне падзей жыцця, асабістае ўяўленне аб людзях. Гэта надае малюнкам жыццёвасць і своеасаблівасць. Адчуваецца радаснае здзіўленне дзяцей перад хараством навакольнага свету, іх вясёлая назіральнасць, паўната гучання колеру, вострае пачуццё руху.

Палову ўсёй выстаўкі займаюць працы выхаванцаў гуртка выяўленчага мастацтва Мінскага Палаца піянераў (кіраўнік С. Каткоў). Большасць экспанатаў сведчыць аб уважлівым стаўленні юных мастакоў да таго, што яны бачаць і перадаюць у фарбах. У гэтых творах адчуваецца высокая патрабавальнасць кіраўнікоў-настаўнікаў да сваіх вучняў, у якіх развіваюцца здольнасці да назірання, выхоўваюцца першапачатковыя прафесіянальныя навыкі.

Выклікаюць цікавасць у гледачоў пейзажы «Бурны дзень» Вовы Грышановіча і «Зімой» Святланы Трафімавай. Гэтыя экспанаты цікавыя каляровым успрыняццем рэчаіснасці, рытмам руху хмар, якія адлюстраваны ў першай карціне, і павольным рухам фігур людзей па заснежанай мясцовасці.

Работы Сашы Чычына вызначаюцца лаканізмам. Цікавы яго «Накід», дзе на фоне шэрай паперы вельмі трапна гарманіруюць белыя плямы снегу і акрэсленыя энергічнымі штрыхамі вялізныя будынкі дамоў.

Цікавыя па падбору тыпажу шматфігурныя кампазіцыі Бэлы Каждан і творы Віктара Глейзерава. Акварэлі і графічныя малюнкі пачынаючага мастака сведчаць пра яго наглядальнасць, пра ўважлівыя адносіны да людзей і тонкае пачуццё колеру.

Наташа Грамыка і Лена Кузняцова імкнуцца намаляваць любімыя казкі яркімі фарбамі і перадаць свае цёплыя адносіны да герояў гэтых казак.

Вельмі своеасаблівая карціна «Вячэрні горад» Сашы Селіванава. Гэта пейзаж, у якім юны мастак удала намаляваў змрочную сцяну дома з рознакаляровымі вокнамі рознага памеру, перадаў мільганне святла ў змроку.

Прыцягвае ўвагу гледачоў творчасць дзяцей Віцебскага першамайскага Дома піянераў (кіраўнік Л. Сгрузімава). Тут пераважае графіка. Віцябляне паступова авалодваюць тэхнікай малюнка, формай і будовай рэчаў, поўным і дакладным іх адлюстраваннем. Назіранне за прадметамі, якія ўзнаўляюцца з дапамогай фарбаў на палатне, развіла ў дзецях здольнасць заўважаць галоўнае ў навакольным жыцці, знаходзіць аб'екты для ўвасаблення ў творы. Пра гэта сведчаць замалёўкі «Мост праз Дзвіну» Валерыя Іконнікава, «На рацэ» Сашы Мельнікава.

Аб чулай увазе да аб'ектаў адлюстравання і ўмельстве перадаць у малюнку істотныя мастацкія дэталі сведчаць «Накіды» Колі Юшчанкі і Віталя Аўсянкі. Праца «На ўроку алгебры» Вовы Каралькова цікавая тым, што юны мастак пачынае авалодваць такім элементам майстэрства, як перспектыва ў кампазіцыі.

Менш арыгінальныя экспанаты гуртка Бабруйскага Дома піянераў (кіраўнік Б. Бяляеў). У іх менш праявілася самастойнасць дзіцячага ўяўлення аб тым, што адлюстравана ў малюнках. Аднак у працах «На каток» Іры Садоменка, «Імяніны» Алы Нягрэевай, адчуваецца разуменне колеру, умельства перадаваць канкрэтныя рысы псіхалогіі дзяцей.

Ёсць своеасаблівае хараство, яркая вобразнасць у карцінах, якія належаць дзецям Маладзечанскага Дома піянераў (кіраўнік С. Кісель), Палаца культуры прафсаюзаў Мінска (кіраўнік Ю. Лягічаў), Клічаўскага раённага Дома піянераў (кіраўнік Шадава).

Не задавальняюць многія работы творчага калектыву Дома піянераў Брэста (кіраўнік М. Талмачоў). Тут не ўлічаны ўзрост і магчымасці дзяцей, іх адносіны да навакольнага свету. Відаць, што кіраўнік думае перш за ўсё пра тое, каб яго выхаванцы авалодалі навыкамі і, на жаль, праяўляе абыякавасць да трактоўкі імі вобразаў і сюжэтаў. Гэта пагражае зніжэнню творчай актыўнасці здольных дзяцей.

У працах брэстчан няма дзіцячай непасрэднасці і вобразнасці, дзіцячых эмацыянальных адносін да колеру. Выкананыя маслам, акварэллю і алоўкам, малюнкі сведчаць аб тым, што кіраўнік калектыву мінае своеасаблівасці дзіцячага ўяўлення аб навакольным свеце.

Тое ж самае трэба сказаць і аб малюнках вучняў 75 школы Мінска і Слуцкага Дома піянераў. У творах мінскіх дзяцей прыкметна захапленне каляровымі плямамі. І ўсё гэта зроблена настолькі груба, што ад дзіцячага ўспрыняцця жыцця, эмацыянальных адносін да колеру нічога не засталося. Захапленне колерам, пошукамі вычварных каляровых спалучэнняў выклікала тое, што ў асобных экспанатах чалавек страціўся сярод зімовага гарадскога пейзажу.

Мала фантазіі і ў лінагравюрах слуцкіх дзяцей. Добра, што кіраўнік спрабуе навучыць дзяцей складанай тэхніцы, але далей авалодання тэхнічнымі прыёмамі справа не пайшла. З усіх прац сапраўды дзіцячымі па стылю можна назваць «Футбол» Леаніда Місніка і «На катку» Мацвея Фралоўскага.

Каб пачынаючыя мастакі дамагліся новых поспехаў у сваёй творчасці, іх кіраўнікі павінны праявіць яшчэ большую чуласць, глыбокае разуменне псіхалогіі і ўзросных асаблівасцей юных аўтараў.

Р. БАДЗІН,
старшы навуковы супрацоўнік Дзяржаўнага мастацкага музея БССР.

Галоўны рэдактар Н. Е. ПАШКЕВІЧ.
Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, А. І. БУТАКОЎ, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, В. Ул. ІВАШЫН, А. Н. МАРЦІНОВІЧ (адказны сакратар), П. Ф. ПРЫХОДЗЬКА, Р. К. САБАЛЕНКА (намеснік галоўнага рэдактара), М. Г. ТКАЧОЎ, І. З. ШАРАХОЎСКІ, І. Б. ШАЦІЛА, Р. Р. ШЫРМА.

«Литература и искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР, Минск.

АДРАС РЭДАКЦЫІ: г. Мінск, вул. Захарава, 19. Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 3-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 3-25-25, адказнага сакратара — 3-25-25, аддзела літаратуры — 3-22-04, аддзела мастацтва — 3-24-62, аддзела культуры — 3-20-54, выдавецтва — 3-19-52, бухгалтэрыі — 3-11-03.

«Літаратура і мастацтва» выходзіць два разы на тыдзень: у аўторак і пятніцу

АТ 00026

Друкарня выдавецтва «Звязда».